

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Katedra sociální práce
Diplomová práce

Bc. Petra Pilcová

**Profesní identita a reflexe fyzického vzhledu v profesní oblasti
sociální práce**

**Professional identity and reflection on physical appearance in the
professional field of social work**

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Cidlinská, Ph.D.

2022

Děkuji vedoucí práce Mgr. Kateřině Cidlinské, Ph.D. za celé vedení, cenné rady a předané zkušenosti. Také děkuji svému manželi za podporu během celého studia.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Abstrakt

ČJ: Fyzický vzhled je součástí našeho vnímání sebe sama, naší identity, i toho, jak nás vnímá naše okolí v různých sférách našeho života. Jednou z těchto sfér je sféra profesní a s ní související profesní identita. Vzhledem ke specifickým pomáhajících profesím lze předpokládat, že zde fyzický vzhled může hrát jinou roli než v ostatních profesích, jako je například vrcholná politika nebo management, pro něž je role fyzického vzhledu v literatuře již vcelku komplexně pojednána. Výzkumná práce se proto zaměřuje na reflexi fyzického vzhledu a jeho souvislost s profesní identitou v oblasti sociální práce. Cílem bylo zkoumat, jaký vztah je mezi fyzickým vzhledem a profesní identitou sociálních pracovníků. Vycházím přitom také z předpokladu, že v rámci jednotlivých cílových skupin mohou být nároky na fyzický vzhled rozdílné. Dalším cílem proto je porovnat, jak se fyzický vzhled liší v rámci jednotlivých cílových skupin profese sociální práce. Východiskem také bylo, že fyzický vzhled může a nemusí v profesi sociální práce něco znamenat. Proto se tato práce také zaměřila na význam fyzického vzhledu v profesní identitě sociálních pracovníků a jak se tento význam projevuje. Sociální pracovníci mohou vycházet z toho, že svůj fyzický vzhled mohou měnit na fyzický kapitál, který jim může být určitým zdrojem v profesi sociální práce. Výzkum proto také zkoumal, jak se svým fyzickým kapitálem sociální pracovníci zacházejí. Bylo použito zakotvené teorie a metody polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumu se zúčastnilo 13 respondentek. Ze zjištění této práce vyplývá, že sice sociální pracovnice nepřikládají fyzickému vzhledu hlavní význam, ale vliv na jejich profesní identitu to má. Fyzický vzhled se stává významným ve chvíli, kdy sociální pracovnice mění svůj vzhled ve vztahu k práci s jednotlivými cílovými skupinami. Tato úprava fyzického vzhledu je něco, co podvědomě ovlivňuje jejich profesní identitu. Mění podvědomě svůj FV, aby práce s klientem byla úspěšná. To pak ovlivňuje jejich PI. Musí se totiž ve své PI ztotožnit s daným, charakteristickým FV pro jejich cílovou skupinu. Z výzkumu také vyplývá, že studium sociální práce ovlivnilo přístup sociálních pracovníků k fyzickému vzhledu ve vztahu k jejich profesní identitě. To, že se o fyzickém vzhledu při studiu nemluví, vypovídá o tom, že na škole byly nastaveny jiné hodnoty než to, jak by měl sociální pracovník vypadat. Hranice toho, jak by měl sociální pracovník vypadat neboli určité normy, však v nepsané formě existují. Jsou to ale hranice široké, v rámci kterých si pak sociální pracovnice volí libovolně svůj fyzický vzhled. Z výzkumu autorce textu také vyplynulo, že sociální pracovnice se snaží skrze svůj fyzický vzhled reprezentovat obor sociální práce, protože se snaží dostat vážnosti a profesionalitě oboru.

AJ: When we perceive ourselves, our identity physical appearance takes a role. How others perceive us in different life spheres, physical appearance takes role too. One of this, is sphere of profession, which relates to profession identity. We presume, according to specificities of caring profession, physical appearance can take different role in other professions. For example top policy or management, where literature about physical appearance has already existed. Reflection of physical appearance on profession identity of social work field is the aim of the research. At first research focuses on link between physical appearance and profession identity of social work field. Second, We presume, claims on physical appearance can be different, according to specific target groups of clients. So the other aim of the research is compare physical appearance in specific target groups in profession field of social work. Third, the aim of the research is examine significance or non-significance of physical appearance in profession identity of social workers, and how it develops. Social workers can transform their physical appearance to physical capital. And then, they can use their physical

capital as a source for social work practice. Fourth, the aim of research is examine, how social workers use their physical capital. Grounded theory and semi-structural interview was employ. 13 respondents takes part in reasearch. From results of research is evident, physical appearnce has not main importance for social workesr, but in some kind it effect their profession identity. The importance is evident, when social workers must work with specific targer groups of clients. They arrange their physical appearance according to specific target group. And this is, what affect subconsciously their profession identity. They arrange their physical appearnce because of successful work with clients. It affect their proffesion identity. They must identify with unique physical appearance, according target group. Study of social work field has impact on social workers too in their meaning of physical appearnce in profession identity. They talk about physical appearance at all. At university, there were some other values, which have more importance, then physical appearance. But there are some limits how physical appearance of social workers can look like, Some norms in unwritten norms exist. But they are too broad. So social workers in these borders can wear what they want. Representation is last result. Social workers are led to represent their field, because of seriousness and profesionality of their field.

Klíčová slova

ČJ: fyzický vzhled, profese, sociální práce, identita

AJ: physical appearance, profession, social work, identity

Obsah

Teoretická část.....	8
Úvod.....	8
1. Definice fyzického vzhledu.....	9
2. Fyzický vzhled a přístupy k jeho zkoumání.....	11
3. Fyzický kapitál.....	13
4. Fyzický vzhled v centru pozornosti.....	14
5. Identita a identita fyzického vzhledu.....	17
6. Profesní identita a identita fyzického vzhledu v profesi sociální práce.....	19
Empirická část.....	22
7. Metodologická část.....	22
7.1 Výzkumné cíle a otázky.....	22
7.2 Výzkumný vzorek.....	22
7.3 Metoda sběru dat.....	24
7.4 Metoda analýzy dat.....	24
8. Analytická část.....	26
8.1 Význam fyzického vzhledu v profesní identitě sociálních pracovníků.....	26
8.1.1 Ne/důležitost FV v profesi sociálního pracovníka.....	27
8.1.2 Pozice FV v kurikulu studia sociální práce.....	28
8.1.3 Význam FV v profesionalitě sociálních pracovníků.....	29
8.1.4 Význam FV pro práci se specifickými cílovými skupinami klientů.....	30
8.1.5 Reprezentace sociální práce.....	37
8.2 Normy FV v profesi sociální práce.....	38
8.3 Typické znaky FV sociálního pracovníka.....	42
8.4 Osobní hodnoty fyzického vzhledu v profesní identitě sociálních pracovníků.....	44
8.5 Profesní vs. civilní FV sociálního pracovníka.....	45
8.6 Vliv předchozí profese na FV sociálního pracovníka.....	47
Závěr/zjištění.....	49
Diskuse.....	51
Bibliografie.....	52
Knihy.....	52
Články v časopise.....	53
Kapitoly v monografii nebo sborníku.....	55
Disertační práce.....	56

Přílohy	57
Příloha č.1 - Scénář rozhovoru	57
Příloha č. 2 - Anonymizovaný rozhovor	58
Příloha č. 3 – Ukázka kódování	61
Příloha č. 4 - Informovaný souhlas s výzkumným rozhovorem	62

Teoretická část

Úvod

Fyzický vzhled (dále jen FV) je významnou součástí naší osobní identity (Henkel 2000: 14; Trowler a Knight 2000). Zároveň si různé profese spojujeme s různými normami FV, jako je to popsáno u manažerských profesí (Shannon, Stark, 2003). Existují však profese, které si s nějakými jasněji definovanými normami FV nespojujeme. Jednou z nich je profese sociálních pracovníků. Jedná se přitom o profesi, u níž je klíčové budit důvěru klientů. Proto si tato práce klade za cíl prozkoumat souvislost profesní identity (dále jen PI) a FV právě u této profese.

Budeme vycházet z předpokladu současného důrazu na fyzický vzhled. Ne v tom smyslu, že bychom hledali tento důraz u profese sociálních pracovníků, ale v tom smyslu, že důraz na FV byl východiskem pro vznik této práce. Důraz na FV sice v průběhu historie také existoval (Rees 2017), ale autorce tohoto výzkumu se zdá, že nyní je důraz na FV vyšší. Proto autorku výzkumu zajímá se zabývat i tím, zdali se nějak a jak projevuje pojetí různých FV v PI sociálních pracovníků.

Literatura o FV obecně existuje. Literatura o PI sociálních pracovníků také existuje. Ale ta, která by se pak přímo zabývala vztahem profesní identity v sociální oblasti a fyzického vzhledu je vzácná. Proto bude zajímavé se zabývat souvislostmi FV a PI, abychom alespoň z malé části zaplnili tuto mezeru v českém prostředí.

Z představených důvodů je cílem výzkumu ptát se, jaký je vztah profesní identity a fyzického vzhledu v profesi sociálních pracovníků. Jestli a jak se vztah fyzického vzhledu a profesní identity liší v rámci jednotlivých cílových skupin. Jaký má FV pro sociální pracovníky význam v jejich PI. A zdali a jak využívají svého FV v rámci své profese.

1. Definice fyzického vzhledu

Definovat FV je obtížné. Na nejobecnější rovině bychom mohli říct, že FV jednoduše znamená to, jak někdo, nebo něco vypadá (Gordon L. Patzer, 2006). To však není ani zdaleka vyčerpávající odpověď. FV má různé významy, podle toho, zda se na něj soustředíme z perspektivy individuální/subjektivní, či sociální/společenské nebo symbolické. Na individuální rovině lze říct, že je FV jednou z našich centrálních zkušeností (Adam Peggs, 2018). Nemůžeme se mu vyhnout (Ogden et al., 2013) a na prožívané zkušenosti reagujeme většinou nejprve změnami patrnými v našem FV. Naše žité zkušenosti jsou tak neoddělitelně spjaté i s naším FV (Shilling, 2012). Zároveň je FV něčím, co mají všichni lidé (Shilling, 2012) – mít jej, prožívat, případně hodnotit a být hodnocen jinými (A. Radley, 1991). Hodnocení jinými či srovnávání se s nimi již odkazuje k sociální a symbolické rovině vnímání FV, a tedy jeho zasazení do konkrétního prostředí.

FV odkazuje k pozici jedince či určitých skupin ve společnosti, ke společenským normám a vztahům, a nese tak s sebou mocenský rozměr (Lisa Blackman, 2021). FV může propůjčovat jak sílu a moc, tak také způsobovat slabost a křehkost (Patzner, 2006). Otiskují se v něm společenské nerovnosti, zejména třídní, genderové či rasové a etnické (Bordieau, v C. Malacrida a J. Low, 2016) a spolu s nimi ekonomické a kulturní dynamiky společnosti. Společenská dynamika FV je přitom obousměrná. Spolu s ostatními aspekty lidského života určuje, v jakém společenském postavení se ocitneme a zároveň naše společenské postavení ovlivňuje, jak bude vypadat náš fyzický vzhled. Stává se tak jak subjektem, tak objektem zkušenosti v daném prostředí (H. Ferguson, 1997, část první).

Podívat se na to hlouběji znamená, že se pustíme do vod společenských procesů. Náš fyzický vzhled ovlivňuje to, jak na nás ostatní reagují, jak na nás reaguje společnost. Zároveň však společnost ovlivňuje sociálně a kulturně, jak se náš fyzický vzhled vyvíjí. Společnost nás ovlivňuje v tom, jak vypadáme a jak se projevujeme (K. Mason, N. Boero, 2021). Existuje zde tedy reciprocita, kdy fyzický vzhled ovlivňuje společenské síly a zároveň společenské síly ovlivňují to, jak si utváříme svůj FV.

Shilling (2005) dále pokazuje na to, že bychom také měli mluvit o FV v jeho společenském kontextu, sociální praxi, vidět ho v ideologických konsekvencích dané doby, které dohromady utváří mimo jiné náš FV. Proto se definice FV vždy odehrává v kontextu nějaké historické doby. V daném historickém období je společensky utvářena (L. Blackman, 2021). Elias také

tvrdí, že náš fyzický vzhled se liší jak historicky, tak samozřejmě kulturně (Shilling, 2012). Měli bychom proto mít na paměti, že v současnosti, v našem historickém období, se pojetí fyzického vzhledu liší od těch předchozích.

Fyzický vzhled v profesní identitě sociálních pracovníků budeme tedy pojímat jako subjekt i objekt zkušenosti, které se vzájemně ovlivňují. To znamená, že se budeme dívat na to, jak FV ovlivňuje profesní postavení sociálních pracovníků a zároveň budeme sledovat, jak jejich profesní postavení ovlivňuje jejich FV. Jak uvidíme níže, měli bychom mít také na paměti, že to, jak se projevuje fyzický vzhled v profesní identitě sociálních pracovníků v současnosti je historicky dané a mohlo se a může se historicky vyvíjet. Před tím vším je však třeba si upřesnit, z jakých teoretických koncepcí budeme vycházet.

2. Fyzický vzhled a přístupy k jeho zkoumání

Jak jsme ukázali v předchozí kapitole, FV lze nahlížet z mnoha různých perspektiv. Tato rozmanitost se odráží také v rozmanitosti přístupů k jeho zkoumání, které nyní představíme a následně vysvětlíme, jak a proč budeme ke studiu fyzického vzhledu přistupovat my ve výzkumu FV v oblasti sociální práce.

Studia FV vycházejí z mnoha různých disciplín: antropologie, sociologie, kulturních studií, filozofie, feminismu, queer teorie, disability studies, aj. (Lisa Blackman, 2021). Výzkumníci tak často volí multidisciplinární přístup za účelem dosažení co nejkompexnějšího porozumění fungování a významům FV pro jednotlivce a ve společnosti jako celku, v dané kultuře a historické době (Helena de PREESTER, Veroniek KNOCKAERT, ed., 2005). Skrze zkoumání jeho sociální a symbolické roviny se snaží porozumět sociálním procesům a strukturám (Lisa Blackman, 2021) a kultuře, jež se v FV odráží (Katerin Mason, a Natalie Boero, 2021). Nebo jak na straně jedné ovlivňuje FV naši lidskost a subjektivitu. A na straně druhé, jak ovlivňuje třeba technologie. To vše se ve výsledku zapisuje do historie společnosti (Lisa Blackman, 2021). Studium FV tedy nepojímá tyto disciplíny jako jasně dané a související, ale spíše využívá eklektického přístupu, kdy si bere z různých teorií to, co se jeví jako klíčové.

Status FV nikdy nebyl a stále není stálý. Z jeho podstaty ho můžeme neustále interpretovat různými pohledy, či teoriemi. Jeho koncepci můžeme neustále proměňovat. Zdá se tak, že se na pojetí fyzického vzhledu nikdy nedíváme z jednoho pohledu, ale využíváme více teorií najednou (Helena de PREESTER, Veroniek KNOCKAERT, ed., 2005). Pohled z jedné strany by tak mohl být limitující, protože by neposkytoval komplexní přístup. Pohled „z více stran,“ nám tedy může poskytnout komplexnější porozumění FV samotnému. Na pojetí FV se tak nebudeme dívat z pohledu jednoho oboru, ale z vícero možných. Jedině tak můžeme opět uchopit pojetí fyzického vzhledu v jeho souvislostech.

Společenský svět je konstruovaná realita. Tato realita ovlivňuje, jak konstruujeme sami sebe, tedy i fyzický vzhled neboť časem si tuto konstruovanou realitu internalizujeme (M. B. Jacobs, 2003). Proto se pak i konstrukce našeho fyzického vzhledu stává pro nás internalizovanou, jakoby automaticky danou. Turner (2012) tvrdí, že fyzický vzhled je konstruován společensky, sociálně. Stejně tak Durkheim a Simmel viděli, že konstrukce fyzického vzhledu se mění dle společenského a technologického vývoje (Shilling, 2012). Měli bychom tedy brát na vědomí, že nelze oddělit fyzický vzhled od jeho konstrukce dané

společensky. Tím bychom naopak ztratili podstatu konstrukce fyzického vzhledu. A to takovou, že bez společnosti a konstruované reality by fyzický vzhled, v jeho implicitní formě, neexistoval. Důkazem může být, že náš fyzický vzhled měníme skrze módu, diety, zdravotnictví, aj. (B. Turner, 2012).

Vztah mezi fyzickým vzhledem a jeho kontextem se tedy jeví jako neoddělitelný. Studovat fyzický vzhled dle jednotlivých teorií se zdá dle literatury jako limitující. Fyzický vzhled tak není samostatný fenomén, protože se zdá, že se propisuje do naší společnosti.

Při studiu souvislostí fyzického vzhledu a profesní identity sociálních pracovníků tedy budeme hledat, jak je FV konstruován v jejich PI spjaté s kulturou dané profese a kulturou v české společnosti obecně a budeme přitom využívat multidisciplinárního a eklektického přístupu, kde si budeme vypůjčovat z různých přístupů to, co je vhodné a komplexně to skrze propojení těchto přístupů zkoumat. Zároveň budeme v těchto souvislostech hledat, jak je FV konstruován v PI sociálních pracovníků. Než ale začneme s takovým přístupem, bude nás nadále zajímat FV především z pohledu fyzického kapitálu v profesi SP.

3. Fyzický kapitál

V souvislosti s FV se hovoří o fyzickém kapitálu. Tento termín proslavil zejména Bordieau, který zkoumal, jak se fyzický vzhled projevoval ve společenské hierarchii a strukturách. Tím identifikoval možné pojetí fyzického vzhledu jako fyzický kapitál (Ch. Shilling, 2012). Termínem fyzický kapitál odkazuje k fyzickému vzhledu jako k určitému zdroji moci, společenskému statusu a rozdílným nositelům symbolických forem, kterými si akumulujeme své zdroje. Zároveň však fyzický kapitál může prezentovat společenskou hierarchii (C. Malacrida, J. Low, 2016). Bordieau tak vidí důležitost fyzického kapitálu v současném světě neboli směna fyzického kapitálu se stává primární. FV je tak pojímán jako jeden z faktorů, které rozdělují společnost do jednotlivých sociálních tříd. V každé z těchto tříd má FV jinou hodnotu. Proto každá z tříd přikládá fyzickému vzhledu různou váhu a podle toho ho také kultivuje. Shilling (2012) poté sám charakterizuje fyzický kapitál jako vztah mezi tím, kde se člověk nachází a jeho FV. Proto bychom také mohli předpokládat, že i v různých profesních skupinách nabývá FV rozličných významů a hodnot.

Fyzický kapitál může být transformován v ekonomický, kulturní nebo sociální kapitál. Je zdrojem v naší práci, volném čase a jiných oblastech (Ch. Shilling, 2012). Bordieau ukazuje, že přeměna fyzického kapitálu v jiný kapitál nám přináší zdroje v těch oblastech, které zmiňuje i Shilling. V současné společnosti má největší hodnotu přeměna fyzického kapitálu v ekonomický (peníze, zboží, služby) (C. Malacrida, J. Low, 2016). V profesi sociální práce tak případně můžeme předpokládat, že sociální pracovníci mohou svůj fyzický kapitál přeměňovat v jiné zdroje, jako je hlavně sociální kapitál.

Fyzický kapitál, podobně jako identitu, jíž je součástí, je možné vnímat jako celoživotní projekt. Tak definuje dále Bordieau význam fyzického kapitálu pro člověka a společnost. Kvůli svému fyzickému kapitálu kultivujeme svůj FV. A skrze to utváříme sami sebe, svou identitu. Bordieau tak chápe fyzický kapitál jako nikdy nekončící projekt. To znamená, že svůj fyzický kapitál můžeme v průběhu života neustále měnit. FV se stává „strojem“, který je třeba udržovat (například důraz na zdraví), protože tím pak udržujeme svůj fyzický kapitál (Ch. Shilling, 2012). To je typické pro modernitu, kde se fyzický kapitál stává symbolickou hodnotou ke směně (C. Malacrida, J. Low, 2016). Vzhledem k možnosti směny fyzického kapitálu v jiný kapitál, můžeme usuzovat, že tato směna se může dít i v profesní oblasti sociální práce. Přeměna FV ve fyzický kapitál, jak uvidíme v následující kapitole, je důležitým aspektem naší společnosti.

4. Fyzický vzhled v centru pozornosti

V odborné literatuře i ve společnosti se můžeme setkat s přesvědčením, že fyzický vzhled je důležitý až pro současnou společnost. S tímto názorem je zajisté možné polemizovat. Snahy o různé modifikace fyzického vzhledu najdeme i v historii a také mimo západní kulturu.

Nicméně důraz na FV v kapitalistické společnosti v období modernity a zejména postmodernity nelze popřít (Rees 2017; Turner 1997). Modernita a postmodernita jsou totiž charakterizovány konzumní kulturou. A FV je jednou z konzumovaných a směňovaných komodit.

Důraz na FV podobný tomu, s nímž se setkáváme dnes, se tak objevuje s příchodem kapitalismu, během druhé poloviny 20. století (Shilling, 2017). Před touto dobou byl fyzický vzhled brán z křesťanského pohledu jako nádoba hříchu, kterou je třeba kultivovat tvrdou prací. S nástupem kapitalismu a konzumní kultury se však FV stává projektem, který je sice také kultivován, ale spíše ve prospěch vlastního fyzického kapitálu. Dříve byla zkušenost se světem popisována z filozofického pohledu, zatímco dnes je naše zkušenost uchopována hlavně skrze FV (H. Ferguson, 1997, část první). Stáváme se tak zodpovědnými za to, jak utváříme svůj FV (A. Peggs, 2018), a zároveň je to možnost, jak se v současné společnosti vyjádřit (H. Ferguson, 1997, část druhá). Proto se dnes často ptáme, a zajímáme o to, co pro nás fyzický vzhled znamená (M. L. Lyon, 1997).

K významu FV v současnosti přispívá také to, že žijeme v tzv. vizuální kultuře. FV se tak pro nás stává významným faktorem, který ovlivňuje náš společenský život, více než dříve a skrze který my ovlivňujeme svět okolo nás (A. Radley, 1991). Žít v současné společnosti znamená, že se musíme vůči svému FV většinou nějak vymezovat. I to, že na svůj fyzický vzhled rezignujeme znamená určitý postoj, například kritické vymezení se vůči dominanci FV při hodnocení jednotlivců a upozadování dalších charakteristik (M. Green, 2017). Vlastně se tak dostáváme do bodu, kdy je náš FV neustále podrobován kontrole sebe samých i kontrole ze strany okolí (V. Franco, 2010. A. Peggs, 2018). A tak je náš fyzický vzhled pod neustálým dohledem (A. Peggs, 2018), ať už nás samotných, nebo druhých lidí.

Z FV se tak v současné době stává nikdy nekončící projekt, „bodywork“, který člověk „opracovává“ v průběhu celého svého života (Shilling, 2012).. Podstatou bodyworku je snaha o proměny fyzického vzhledu, jeho zdokonalování podle aktuálních norem. Tyto snahy se

projevují v boomu plastické chirurgie, kosmetického průmyslu, fitness kultury i důrazem na styl oblékání. Fyzický vzhled se tak stává centrálním systémem, skrze který se vyjadřujeme vůči světu a vlastně odpovídáme společnosti, že je pro nás fyzický vzhled skutečně důležitý. Takovým jednáním nazývá Shilling „performing self.“ Opět lze předpokládat, že i různé profese mají různá pravidla takového performování.

Jacobs (2003) charakterizuje to, jak chceme na ostatní působit jako „impression management.“ Vyjadřujeme se tak, jak chceme, abychom působili na ostatní. Snažíme se utvářet svůj FV tak, abychom od společnosti dostali takovou reakci, jakou si přejeme. Proto ve svém „impression managementu“ zohledňujeme i současné společenské normy (K. Cregan, 2012). Různé profese mají různé normy ve vztahu k chování i fyzickému vzhledu. Jinými slovy, že i v různých profesích potřebujeme budít různý dojem. V oblasti profese sociální práce navíc můžeme očekávat, že budou existovat rozdíly dle různých cílových skupin, s nimiž sociální pracovníci pracují, nebo dle prostředí, ve kterém je profese vykonávána.

Nadále je třeba se ptát, jaké existuje porozumění FV v současnosti. Na to není jednoznačná odpověď, jak říká Turner (1997). Avšak určité společné znaky, typické pro modernitu a postmodernitu západního světa existují.

Rees (2017) nám poskytuje pohled na to, jak často smýšlíme o důležitosti FV. Existuje přesvědčení, že fyzický vzhled je důležitý až pro současnou společnost. Jak uvidíme níže, v modernitě a postmodernitě dosáhl důraz na fyzický vzhled svého vrcholu. Nicméně autorka argumentuje, že snaha o modifikaci fyzického vzhledu trvá už stovky let. To znamená, že FV byl důležitý i v historii, jen měl pokaždé svá jiná specifika, tak jako je tomu v současnosti.

Mimo jiné je modernita a postmodernita charakterizována konzumní kulturou. Do toho zapadá právě i konzumpce FV. Současná konzumní kultura se snaží společnost přesvědčit, že FV je důležitý. FV se stává měnou, která je nutná ke směně – viz kapitola Fyzický kapitál (A. Petersen, 2007).

Petersen (2007) tvrdí, že je diskutabilní, jak je FV v současnosti zobrazován, propagován a kontrolován. Ale jiní autoři (Ch. Shilling, 2007, H. Ferguson, část druhá) poukazují na koncept kontroly FV v současnosti. Modernita je charakteristická tím, že náš FV je více kontrolován. Zároveň však postupně přecházíme od takové kontroly k sebekontrolě, kde už kontrola společností nebude potřeba.

Fyzický vzhled tak pro nás v současnosti znamená důležitou hodnotu v našem životě, kariéře, aj. To je mimo jiné dáno individualizací charakteristickou po nástupu kapitalismu. Fyzický vzhled se stává osobní individuální zkušeností (H. Ferguson, 1997, part two), která je osobní a intimní (M. Fine, 2005).

Proto považujeme za důležité věnovat fyzickému vzhledu pozornost i ve vztahu k profesní oblasti sociální práce. Jako individuální zkušenost se fyzický vzhled může propisovat i do profesní identity oblasti sociální práce. Profesní identitě obecně, a profesní identitě sociálních pracovníků se budeme nyní věnovat. Nejprve je však potřeba si vydefinovat, co to znamená identita obecně.

5. Identita a identita fyzického vzhledu

Vzhledem k významu FV pro naše sebeprožívání, představuje FV také jeden z aspektů, které se podílejí na utváření naší identity. Identita je podobně jako FV projektem, který se mění v čase a v různých kontextech, přičemž tyto kontexty identitu formují a zároveň jsou formovány identitami zúčastněných (Henkel 2000: 14; Trowler a Knight 2000). Nyní si představíme různá pojetí identity, z nichž vycházíme v našem výzkumu.

Identita, podobně jako FV, je něčím, co prochází neustálými proměnami, v čase i podle aktuálního kontextu. Webb (2017) pojmenovává identitu obecně jako trvalé kvality jedince. Je to určitá značka (label). Avšak dodává, že naše identita není nikdy dokončená. V průběhu života se neustále mění podle toho, jak měníme některé naše lidské vlastnosti, i fyzický vzhled. Naše identita není tedy stálá a dle toho je třeba k ní přistupovat. A to tak, že na její uchopení u sebe samých je třeba se dívat v daném čase, prostoru a prostředí.

Naše identita je totiž konstruována daným společenským komplexem. Je ovlivňována vnějším prostředím a konstrukcemi jiných lidí a zároveň toto prostředí také sama ovlivňuje. Promítá se do ní proto v danou dobu aktuální historický diskurs (Shelley, 2003). Je to vědomí sebe samých a jak konstruujeme svou osobnost oproti tomu, jak ji konstruují ostatní (K. Cregan, 2012). Tento vztah je klíčový pro určení vlastní identity, protože jedno bez druhého nemůže fungovat. Shelley (2003) také upozorňuje na to, že je třeba brát identitu vždy v souvislosti s jejím historickým diskurzem. Nelze je tedy oddělovat.

Ellis a Hogard (2021) si vypůjčují definici od Weinrycha a Saundersena, že identita je souhrn našich hodnot, postojů, vzpomínek, přesvědčení, aspirací a reflexí, které jsou pro každého z nás charakteristicky jedinečné.

Pro tuto práci proto bude vhodné využívat pojetí, které bere v potaz identitu jako projekt měnící se v čase a v různých kontextech, protože i v oblasti profesní identity sociálních pracovníků se může kontext a čas projevat jako měnící aspekt. Stejně tak je pro naši práci důležité vymezení identity jako souhrnu našich hodnot, postojů, vzpomínek, přesvědčení, aspirací a reflexí, které jsou pro každého z nás charakteristicky jedinečné (Ellis a Hogard 2021), a které se mohou projevat v přístupu k vlastní profesi sociální práce.

Jak jsme již zmínili, FV a identita spolu interagují. G.H. Mead definoval vztah identity a FV. FV je to, co projektujeme jako sami sebe na společnost (K. Cregan, 2006). Je to reflexe svého biografického projektu, nebo biografické identity, tedy mimo jiné i FV, na společnost. Avšak

zde se stává FV objektem volby (B. Shelley, 2003). A to tak, že si můžeme vybírat, jak svůj FV budeme projektovat na společnost. To je obzvláště důležité, protože znovu, existuje reciprocita mezi tím, jak utváříme svůj fyzický vzhled a mezi tím, jak ho ovlivňuje naše okolí. Pokud tedy existuje možnost volby při projekci na společnost, snažíme se tím vlastně dostat oběma stranám. Jak komfortu FV pro sebe samé, tak současným normám FV. Fyzický vzhled je tak vždy reflexivní vůči vlastní identitě a vypovídá o tom, jak žijeme (Shelley 2003)). Tedy i případně o tom, jaké profesi se věnujeme.

Foucault tvrdí, že identita našeho fyzického vzhledu je dána jeho historickými konstrukcemi (K. Cregan, 2006). Jak už bylo zmíněno u identity obecně, nemůžeme ani identitu fyzického vzhledu vyjmout z jejího historického utváření a definování. V každé době znamenal FV něco jiného. V každé době byla norma FV jiná. Pro účel této práce se zaměřujeme na současnou společnost (viz kapitola Fyzický vzhled v centru pozornosti). Nicméně bychom měli brát opět současnou definici identity FV jako dobově danou a brát v potaz možnost její změny. Zároveň je potřeba vnímat, že v dané době nikdy není jedna jediná norma FV, ale mohou existovat různé normy současně. I třeba právě vzhledem k tomu, s jakými společenskými skupinami přichází jedinec do styku.

Souvislost fyzického vzhledu a profesní identity sociálních pracovníků tak budeme v této práci brát jak dobově danou, danou současnou dobou, ve které jsou uplatňovány různé normy FV. Tyto normy se mohou propisovat i do PI těchto profesí.

6. Profesní identita a identita fyzického vzhledu v profesi sociální práce

Ellis a Hogard (2021) tvrdí, že profese obecně charakterizují tři klíčové vlastnosti: znalosti, kompetence a hodnoty. To znamená, že pracovník v jakékoliv profesi má pro její výkon potřebné znalosti, ví, co dělá a z jakých hodnot vychází. V takové profesní identitě pak může FV hrát také roli. Například zná, jaký je třeba si vzít dresscode. To, co dělá, je podloženo vědomím vlastního FV zaměřeného na cílovou skupinu. Anebo má hodnoty spojené s přiměřeným FV.

Pomáhající profese, k nimž sociální práce patří, mají navíc určitá specifika. Flexner (1910) například charakterizuje pomáhající profese pomocí šesti klíčových vlastností: 1. profese obsahuje intelektuální činnosti, ke kterým patří určitá zodpovědnost, 2. profese vychází z učení a vědy, 3. vědecké informace jsou přetvářeny do praktické roviny, 4. používá se vlastní jazyk („slang“ dané profese), 5. pracovník má sebeorganizaci, 6. motivace je altruistická. Přesto, že autor tuto charakteristiku definoval už v roce 1910, zdá se být vzhledem ke své značné míře obecnosti stále aktuální a využitelná pro studium v současné oblasti sociální práce. Ellis a Hogard (2021) k tomu také doplňují, že k pojetí této profese neodmyslitelně patří intelektuální činnost, která je založena na vědě a výzkumu, a daný pracovník tomu musí věřit. Budeme tedy sledovat vybrané roviny i u našich profesí. Považujeme je za klíčové při propojení s identitou FV, protože FV se může v těchto charakteristikách objevovat.

Propojit profesi a identitu znamená, že z definice identity obecně vyselektujeme její určité vlastnosti. To by se ale mělo dít v závislosti na tom, v jaké profesi pracujeme. Daná profese pak má určité standardy a přípravu na povolání, které ovlivňují, jakou konkrétní PI si vytvoříme (R. Ellis, E. Hogard, 2021).

Jedinec v sobě spojuje různé typy identit. Jednou z nich je profesní identita. Mohli bychom proto říci, že profesní identita je jakýmsi rozšířením jedinci společenské identity (B. Forenza, C. Eckert, 2018; S. A. Webb, 2017). Profesní identitu ovlivňují standardy a normy spojené s danou profesí (Cidlinská, 2020), které jedinci poznávají zejména během přípravy na povolání a v rámci praxe (R. Ellis, E. Hogard, 2021). V rámci naší identity se reflektuje profesní kurikulum, naše znalosti a kompetence a tím pádem se to odráží i v naší PI. Je to právě ten rozšířený pohled na profesní identitu. To znamená, že máme veškerou nutnou znalost a kompetence které se očekává, že budeme jako pracovníci mít (R. Ellis, E. Hogard, 2021).

Vytváření PI je tak neustále probíhající proces, který zahrnuje trénink, získávání znalostí a kompetencí. Pro vytvoření si silné a pozitivní PI je třeba zejména ztotožnění se s profesními hodnotami (Ellis a Hogard, 2021). V případě sociální práce se osvojení si profesních hodnot jeví jako obzvláště důležité, zejména pak protože jejich základním prvkem jsou hodnoty obecně. Jsou to hodnoty sociální spravedlnosti, důstojnosti, respektu k lidem, integrity, kompetencí. Odkázat tak můžeme na nejrůznější etické kodexy těchto profesí (R. Ellis, E. Hogard, 2021). Zároveň uvidíme, že propojení fyzického vzhledu a profesní identity také produkuje a vyžaduje určité hodnoty.

Nezávisle na tom, s jakou cílovou skupinou pracovník pracuje, vždy bychom měli mít na mysli, že pro PI sociálních pracovníků jsou určující právě společné hodnoty. Stejně tak by měli mít tito pracovníci na paměti, že se vždy nacházejí v určitém společensko-kulturním prostředí, kontextu (R. Ellis, E. Hogard, 2021). PI těchto pracovníků úzce souvisí s tímto kontextem, je pro ni klíčový. A to proto, že sociální pracovník, vždy musí brát v potaz specifické podmínky své dané společnosti. Jinak bychom čelili našemu nepochopení potřeb klientů a sociálních podmínek společnosti.

Můžeme se také lépe dostat k charakteristikám PI sociálních pracovníků tím, že se budeme zabývat tím, jak sami pracovníci definují svou profesní identitu (S. A. Webb, 2017). Není na to však jednoduchá a jednoznačná odpověď. Tím, že není jasně daná jejich PI obecně, může si každý pracovník vymezovat svou profesní identitu dle svého. Na druhou stranu, jak již bylo zmíněno, pro cíl této práce je vhodné alespoň nějaké společné charakteristiky najít. Jako první a nejrozšířenější pojetí jejich PI můžeme vidět pocit sounáležitosti a společná přesvědčení při výkonu práce (S. A. Webb, 2017). Nadále, jejich PI je tvořena dodržováním výše zmíněných univerzálních hodnot, které poté pracovník převádí do praxe. Zkušenosti a síť pracovníků, jejich postoje, sebekoncepce a vidina vlastní kariéry jsou to, co určuje jejich hodnoty ve vztahu k PI (R. Ellis, E. Hogard, 2021). PI sociálních pracovníků může být také určována profesionalitou. Profesionalita mění každou profesi na určitou subkulturu. Tato subkultura pak mění naše životní cíle, způsob chování a ovlivňuje, či mění naši osobnost. Jestli chceme považovat profesi sociální práce za profesionální, musí splňovat následující vlastnosti: musí mít systematickou teorii, to znamená, že profese má určitou znalost, která je složena do koherentního systému. Nadále musí mít profese sociální práce určitou profesionální autoritu, kdy právě studium systematické teorie odlišuje profesionály od neprofesionálů a dodává profesi váhu (například odlišení zákazník vs. klient, kdy to druhé dává klientovi pocit profesionality sociálního pracovníka). Další vlastností je, že subkultura profese se musí

shodnout na tom, co je profesionální. Ale aby byla tato profesionalita v něčem obecně jednotná, musí existovat etické kodexy. Poslední vlastností je určitá kultura subkultury. Jedná se o formální vztahy napříč institucemi a organizacemi a o neformální vztahy, které jsou uvnitř institucí a organizací. V těchto vztazích se pak projevují předchozí vlastnosti. Součástí profesionality je však i umět řešit problémy, které jsou s profesí sociální práce spojené. Pro náš výzkum může být důležité vidět tyto charakteristiky profesionality, neboť i tato se může projevit ve vztahu fyzického vzhledu a profesní identity sociálních pracovníků (Greenwood, 1957). K profesionalitě profese sociální práce také patří vzdělávací systém. Jsou to zmíněné vlastnosti, které si student sociální práce získává během studia tím, že jeho osobní hodnoty jsou východiskem pro profesionální hodnoty. Profesionalita také znamená, že sociální pracovník je schopen u sebe samého rozlišovat emocionální a intelektuální aspekty osobnosti. To neznamená, že bychom jedno upozadili ve prospěch druhého, ale že ten z těchto dvou aspektů, který nám chybí, bychom si měli doplnit. Do kurikula profesionality také patří to, že sociální pracovník věří v to, že životní osudy klientů jsou pro něj výzvou k řešení a ne problém, který se nedá vyřešit. A znovu, jsou to také dané hodnoty, které se snaží vzdělávací systém vštěpit sociálním pracovníkům. Vztah vzdělávacího systému sociální práce tak může mít vliv na to, jak poté budou sociální pracovníci pojímat vztah fyzického vzhledu v jejich profesní identitě (Levy, Shlomo, Itzhaky, 2014).

Dle Shillinga (2007) se fyzický vzhled stává v současnosti stále důležitějším i v profesním světě kvůli zmíněnému důrazu na roli fyzického kapitálu a jeho možnosti směny. Proto je důležité popsat PI a identitu FV dohromady (R. Ellis, E. Hogard, 2021). Popsat, jak se tyto dvě identity prolínají.

FV se na poli veřejného života stal i otázkou politickou a sociální. Není proto divu, že FV má roli v profesním světě. I tam se FV a fyzický kapitál proměňují v to, jak budeme danou profesi vymezovat. FV se tak stává nutnou podmínkou pro PI. PI v současnosti zahrnuje i to, jak budeme zacházet se svým fyzickým vzhledem, jak ho budeme prezentovat (Green, 2017). Proto je pro další rozšíření našeho poznání o profesích v oblasti sociální práce důležité zaměřit naši pozornost na identitu fyzického vzhledu pracovníků v této oblasti.

Empirická část

7. Metodologická část

7.1 Výzkumné cíle a otázky

Diplomová práce si klade za cíl popsat identitu fyzického vzhledu v profesní oblasti sociální práce a prozkoumat její vztah s profesní identitou sociálních pracovníků a pracovníc. Konkrétně se zaměří na to, jaký význam fyzickému vzhledu v pracovní oblasti sociální pracovníci přisuzují, co pro ně znamená, zda vnímají nějaké normy fyzického vzhledu ve své profesi a jaký k nim zaujímají postoj. Zároveň nás bude zajímat, jak konkrétně sociální pracovníci pracují se svým fyzickým kapitálem v rámci výkonu své profese. Speciální pozornost bude přitom věnována tomu, zda vztah k fyzickému vzhledu a identitu fyzického vzhledu nějak ovlivňují cílové skupiny, s nimiž sociální pracovníci přicházejí do kontaktu, respektive zda a jaké existují odlišnosti mezi pracovníky pracujícími s různými cílovými skupinami. V naší práci si proto klademe tyto výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka: Jaký je vztah profesní identity a identity fyzického vzhledu v profesi sociální práce?

Dílčí výzkumné otázky:

- Existují v tomto směru rozdíly mezi sociálními pracovníky věnujícími se v praxi odlišným cílovým skupinám klientů?
- Co znamená pro profesi sociálních pracovníků fyzický vzhled v jejich profesní identitě?
- Jak pracují sociální pracovníci se svým fyzickým kapitálem ve vztahu ke své profesi?

7.2 Výzkumný vzorek

7.2.1 Konstrukce vzorku

Podmínky, které byly potřeba pro konstrukci vzorku jsou následující: 1) respondent musí být sociální pracovník, 2) jednotliví sociální pracovníci pracují s různými cílovými skupinami, 3) data z rozhovorů se musejí vztahovat k osobnímu FV v PI sociálních pracovníků, 4) data vztahující se k FV klientů jsou nerelevantní.

Strategií pro výběr vzorku byl účelový výběr (Novotná, H.-Š. O.-Š. J. M. (eds.), 2020), kdy jsme vzorek konstruovaly na základě předem definovaných kritérií ve snaze pokrýt všechna kritéria relevantní pro naše výzkumné otázky, v našem případě tedy zejména rozdílné cílové skupiny, s nimiž sociální pracovníci pracují.

Proto byl vzorek v některých charakteristikách homogenní a zároveň heterogenní. Homogenní byl v tom, že podobnost respondentů spočívala v jejich profesi sociálních pracovníků. Heterogenní byl pak tím, že každý pracoval s jinou cílovou skupinou klientů. Na začátek jsme definovaly 7 základních cílových skupin a snažili jsme se, aby každá byla zastoupena alespoň dvěma sociální pracovníky.

Pro konstrukci bylo zvoleno účelové vzorkování (Novotná, H.-Š. O.-Š. J. M. (eds.), 2020). Vycházíme z předpokladu, že autorka textu, výzkumnice, zná prostředí, ve kterém se respondenti nacházejí (prostředí sociální práce). Autorka textu vystudovala obor sociální práce. Dlouhodobě se také zajímá o význam FV ve společnosti (např. body shaming). K tomu si doplnila v teoretické části znalosti o fyzickém vzhledu v profesní identitě.

Nejdříve autorka výzkumu oslovila sociální pracovníky ze svého okolí. Následně účastníky výzkumu oslovovala na základě metody sněhové koule. Výzkumnice spolu s respondenty tedy hledali další potencionální respondenty. A to i v tom případě, kdy se jim FV nezdál důležitý, jelikož i to něco pro náš výzkum vypovídá.

Celkem se nakonec výzkumu zúčastnilo 13 sociálních pracovníků. Sběr dat byl ukončen v okamžik teoretické saturace, tedy ve chvíli, kdy další data již nepřinášela žádná nová výzkumná zjištění (Mason, 2010).

7.2.2 Limity vzorku

Prvním limitem vzorku je výběr vzorku samotnou výzkumnicí. Vycházela z předpokladu, že u ní vybraní respondenti mohou mít co říci k FV v jejich profesi a také vycházela ze svých osobních kontaktů při hledání respondentů. Proto mohl být vzorek limitován tímto výběrem. Tím mohlo dojít k tomu, že data jsou limitována osobním pohledem výzkumnice.

Další z limitů vzorku se týká techniky sněhové koule. Přesto, že se podařilo získat data z různých cílových skupin sociální práce, je třeba mít na paměti, že respondenti doporučovali výzkumnici své známé sociální pracovníky.

Ve velikosti vzorku, vycházejícího ze saturace můžeme také najít určité limity (Mason, 2010). Saturace vycházela ze subjektivního pohledu výzkumnice, kdy někteří autoři tvrdí, že tato saturace může být někdy ukončena předčasně (Dey, 1999). Nebo, že na konceptu saturace, kdy přesně saturace nastává, se literatura neshoduje (Francis et al., 2010).

7.3 Metoda sběru dat

Sběr dat probíhal metodou polostrukturovaného rozhovoru. Tato metoda se jevila jako vhodná zejména z důvodu naší potřeby komparace sociálních pracovníků pracujících s různými cílovými skupinami klientů. Vyšší strukturovanost rozhovoru, na rozdíl např. od rozhovoru narativního, umožňuje sledovat ve všech rozhovorech předem vytyčená témata a aspekty a tyto následně mezi sebou porovnávat (Blee & Taylor, 2002).

Výzkumnice měla předem definované základní otevřené otázky (viz Příloha č.1 – Scénář rozhovoru), které vycházeli z výzkumných otázek. Následně při získávání dat (rozhovorech) se doptávala na jednotlivé odpovědi (viz Příloha č.2 – Ukázka rozhovoru). Výzkumnice vždy položila základní otázku a nechala na respondentech, jak otázku uchopí, nechávala jim dostatek času na rozmyšlení a odpověď, nebo jim případně dovysvětlila, na co se konkrétně ptá. Rozhovory byly individuální, s každým respondentem zvlášť. Délka rozhovoru byla cca do 1 hodiny.

7.4 Metoda analýzy dat

V rámci analýzy dat jsme vycházely z principů zakotvené teorie (Corbin a Strauss 2014). Tato se jevila jako vhodná zejména pro její induktivní přístup, kdy analýza vychází jen ze samotných dat. To je výhodné, pokud se zabýváme výzkumným tématem, které doposud nebylo podrobněji probádáno a nemůžeme proto předem jasně definovat, jakých všech aspektů si v analýze všimát a jaké kódy a kategorie v datech hledat. Zakotvená teorie se nám proto bude hodit, neboť teorie o FV v PI sociálních pracovníků zatím nebyla, minimálně v českém prostředí, popsána. Je však třeba mít na paměti, že vznik takové teorie vždy podléhá limitům získaných dat a interpretaci výzkumníka.

Nejprve byla získaná data z rozhovorů přepsána do textové podoby. Poté proběhly tři fáze kódování: otevřené kódování, axiální a selektivní kódování (Hendl, 2016). Jako první probíhalo otevřené kódování, protože bylo potřeba si nejdříve nadefinovat a popsat základní témata (nízká míra abstrakce). Následovalo axiální kódování, jehož cílem bylo najít vztahy mezi kategoriemi, příčiny, důsledky a podmínky. A pak selektivní kódování, kde jsme se již snažili vytvořit naši teorii vztahu identity FV a profesní identity.

Bylo zvoleno induktivní i deduktivní kódování, protože analýza kódů vycházela jak ze samotných dat, tak z předem definovaných výzkumných otázek. Kódy ze všech rozhovorů pak výzkumnice pomocí softwaru Atlas skládala do společných složek. Složky se lišily například podle cílových skupin, podle ne/vhodnosti FV, profesní vs. civilní FV, aj.

Následovalo utvoření kategorií z kódů. Kategorie výzkumnici sloužily pro abstraktnější uchopení a porovnání sdružených kódů. Vznikly tak kategorie, které už vypovídaly o určitém významu sdružených kódů. Pomocí kategorií byl také vytvořen zobecněný vztah mezi jednotlivými sdruženými kódy. Během celého procesu byla data interpretována, reinterpretována a byla vybírána relevantní data. Výzkumnice si také během celého procesu dělala poznámky. O tom, na co je třeba se ještě ptát, co vypustit ze scénáře rozhovoru (například odpovědi na první otázku „co pro Vás znamená být sociálním pracovníkem“ nebyly relevantní pro výzkumné téma), nebo jak data interpretovat.

8. Analytická část

8.1 Význam fyzického vzhledu v profesní identitě sociálních pracovníků

FV v profesi sociální práce pro část respondentek „něco znamená,“ ale není to to hlavní, co by určovalo jejich PI.

„... fyzický vzhled sociálního pracovníka vůči klientům do nějaké míry roli hraje.“

„Nevím, jestli mohu říct podstatný, to asi ne. Ale nějakou roli to tam mít může.“

Většinou ale respondentky nebyly schopné vysvětlit co přesně pro ně FV v jejich PI znamená. Může to být tím, že nad tím nikdy nepřemýšlely. Odkloňovaly se od otázky ke konkrétním formám FV s jejich cílovou skupinou, nebo hovořily o tom, že nechtějí mít předsudky.

„Ale jelikož už něco vím, nějak se v tom pohybuji [prostředí sociální práce], tak vím, že tento stereotyp je překonaný.“

Více o tomto tématu rozebereme v následujících kapitolách.

S ohledem na to, že respondentky nebyly schopny vysvětlit proč, se domníváme, že FV v PI sociálních pracovníků nehraje až zas tak důležitou roli. Například jedna respondentka to odůvodnila tak, že než charakteristiky vnější, pro ni v její PI hrají roli vnitřní charakteristiky.

„Sociální pracovník by měl být hlavně empatický, na tom vzhledu úplně nezáleží. Dle mého názoru. Měl by vyzařovat něco vnitřně, a ne zevnějškem.“

Ostatní část respondentek pak právě odpověděla, že pro ně FV v jejich PI není důležitý.

„Asi bych takhle na první dobrou, bez nějakého přemýšlení řekla, že to na naši profesi nemá žádný vliv.“

„... to vnímám, že naše profese s tímhle není nijak spojená.“

Je to tím, že respondentky mají jiné osobní hodnoty, jako například to, jak se projevuje jejich osobnost. Důležitější jsou profesionální kompetence a osobní potencial. Více o osobních hodnotách a profesionalitě se dozvíme v následujících kapitolách.

Respondentky – sociální pracovnice jsou také schopny na svůj FV úplně rezignovat a nevidí to jako překážku. Jak důležitější vidí své kompetence.

„A taky je na mě vidět, když nejsem ve své kůži, a nejsem to úplně stoprocentně já, tak to hodím za hlavu.“

Z uvedeného vyplývá, že význam FV v PI respondentek je nejistý. Každá se na otázku vyjádřila tím, že vlastně neví, jaký by mohl FV v jejich PI hrát roli. Proto pravděpodobně spíše nepřisuzovaly FV v jejich profesi takovou váhu. To mohlo vycházet z přípravy na studium, jak uvidíme níže, ze školského systému, který poukazoval spíše na jejich hodnoty, profesionalitu a kompetence než na FV. Také, pokud byla otázka směřována na jejich osobní FV, obracely se na konkrétní specifika jejich přístupu ke svému FV ve vztahu k cílové skupině klientů, s nimiž pracují. To rozebereme v samostatné kapitole. Jak ale uvidíme v následující kapitole, v tom, jestli je pro ně FV důležitý se respondentky rozcházejí na dvě poloviny.

8.1.1 Ne/důležitost FV v profesi sociálního pracovníka

Pro cca jednu polovinu respondentek je FV v jejich PI důležitý a pro druhou polovinu naopak není. Pro ty účastnice výzkumu, pro něž byl FV důležitý, byla tato důležitost spojována především s potřebou podpořit jejich spolupráci s klienty. Respondentky tak argumentují, že je to jejich určitá „vizitka.“ To, jak se prezentují bude ovlivňovat práci s klientem. Bude to ovlivňovat úspěšnost procesu a výsledků práce s klientem.

„... když se zamyslím nad jinými věcmi [ve vztahu ke komunikaci s klienty], kontakt s rodinnými příslušníky, tak ten vzhled je tam důležitý. Člověk se tam prezentuje. Že to, jak se člověk oblékne a reprezentuje, ovlivňuje, jak se budou chovat k těm klientkám.“

Jedna respondentka také zmínila, že FV je důležitý, protože se vztahuje k danému prostředí.

„Já si myslím, že to důležité je, jako projev úcty k danému prostředí.“

Ostatní respondentky to také implicitně zmiňovali, že vzhledem k danému prostředí (tedy podle cílových skupin), je důležité si podle toho FV upravit. Vyjadřují tím respekt k dané cílové skupině, nebo komunitě. Tím se opět může ovlivnit úspěšnost spolupráce s klientem.

Druhá polovina, pro kterou není FV důležitý, zmiňuje, že je to naprosto nepodstatné.

„Z mého pohledu, kdybych se vcítla do klienta, tak by mi asi taky více záleželo na tom, jak se chová než na tom, jak vypadá. Klidně bych si došla pro radu i za pankáčem, kdybych k němu měla důvěru.“

Přesto, že vzhled není důležitý, můžeme usuzovat, že je to proto, aby sociální pracovníce dělaly dobře svou práci. Jejich osobní hodnotu toho, že vzhled není důležitý, pak u sebe samotných oceňovali, byla za takovou hodnotu vděčné.

„A přijímám to jako skvělou věc. Jsem placená za to, že slušně mluvím s lidmi, je to samozřejmě hodně zjednodušené.“

Protože jak uvidíme níže, vypovídá to něco o jejich profesionalitě.

FV obecně není vnímán jako jedna z klíčových věcí pro výkon profese, ale zároveň že je zde reflexe jeho role v rámci spolupráce s klienty. Můžeme tak usuzovat, že pokud reprezentují respondentky nějaký vzorek, který by se dal zobecnit, najdeme zde dvě různorodé skupiny, které dle ne/důležitosti fyzického vzhledu ke klientům nějak vztahují. Ať už ale je, nebo není FV důležitý, vždy je to s ohledem na práci s klienty. Důležitost FV v profesi sociální práce vychází z potřeb klientů, nebo spíše z potřeb daných práce s klientem. Závisí na tom úspěšnost této komunikace. A to, že FV důležitý není zase vypovídá o tom, že jsou důležité jiné hodnoty a kompetence při práci s klientem. FV by tuto spolupráci vůbec neměl ovlivňovat. Tedy ať už je to pohled z jedné, či druhé strany, vždy respondentky argumentovaly ve prospěch práce s klientem.

8.1.2 Pozice FV v kurikulu studia sociální práce

Už bylo zmíněno, že školský systém, připravující sociální pracovníky, hrál roli při významu FV v utváření PI sociální pracovníků. Akorát tato role FV byla skrytá. Devadesát procent respondentek totiž odpovědělo, že se o FV ve své profesi nikdy nebavily.

„Musím třeba říct, že při studiu, na žádné škole, když jsem studovala sociální obor, se o vzhledu ani o oblečení nehovořilo. Spíše nás to ani nenapadlo.“

Role FV byla tedy skrytá v tom, že se o ní nemluvilo a že to některé respondentky ani nenapadlo. A i to má svůj význam. To, že se o FV během studia nemluvilo, nebo že se nemluvilo o nějakém důrazu na FV, vypovídá o tom, co již bylo zmíněno. Že školský systém považoval za důležitější jiné hodnoty než zrovna to, jak sociální pracovník vypadá. Snažil se formovat naopak v budoucích sociálních pracovnících jiné znalosti, kompetence a hodnoty, které byly zmíněny výše. A když už respondentky zmiňují, že tematizovali FV se svými spolužáky, tak to bylo vždy spíše v osobní rovině.

„... spolužačka byla v jedné organizaci pro lidi bez domova, a říkala, že to bylo drsné. Ona vypadá dost křehce a holčičkovsky, a to hodně podporovalo tenhle problém fyzického vzhledu. Kdyby měla 2 metry a basketbalovou postavu, tak asi bude víc na správném místě než takhle.“

I tak to ale byla dílčí zkušenost, která jak říká sama respondentka, se také mohla týkat více genderu.

8.1.3 Význam FV v profesionalitě sociálních pracovníků

Důraz na profesionalitu byl zjevný ze všech rozhovorů. Ta se projevovala hlavně v tom, že je třeba rezignovat na svůj FV v profesi sociálního pracovníka. Možná, spíše než rezignovat, je dle respondentek třeba se nad ním vůbec nezamýšlet. Nehraje to v kvalitě práce žádnou roli.

„Myslím si, že s tou kvalitou té práce, nebo s tím co ten člověk dělá, tak to s tím nemá nic společného. Ještě vlastně, když v téhle profesi pracujeme s lidmi, s nejrůznějšími lidmi s nejrůznějším znevýhodněním, tak tím spíše si myslím, že to je to poslední, co bychom řešili ... doufám, že to na to nemá vliv, jak tu práci děláme.“

Profesionalita se projevovala také v tom, že respondentky poukazyvaly na to, že než řešit FV v jejich PI, je potřeba řešit problémy, od toho tam jsou. Respondentka pracující v NZDM toto reflektovala.

„... já jsem tam od toho nebyla, jako ženská, byla jsem tam od toho řešit problémy.“

Respondentka totiž řešila, že kdyby měla nevhodný, vyzývavý FV, tak by mohla poukazovat na své ženské atributy. U těch ale právě chtěla, aby se upozadily ve prospěch práce s klienty.

„Já bych tam měla být spíš jako obraz „caring“ a to je všechno, co by ve mně měli vidět.“

Nejde tedy o výraznost FV sociálních pracovníků, právě naopak. Dle respondentek je třeba upozadit svůj FV ve prospěch jiných kompetencí sociálních pracovníků. V práci jsou jako sociální pracovníci, a ne jako reprezentantky nějakého FV.

„... jako profesionál tam nemáš být jako ten výrazný.“

Je také důležité, aby vztah mezi klientem a sociálním pracovníkem nepřešel do osobní roviny, kvůli FV sociálního pracovníka. Opět jsou důležitější jiné kompetence, ne ty vnější.

„Jé, Vám to sluší. A vy jste zhubla. A hází to do té osobní roviny. A to je přesně to, co já nechci. Protože já si musím ... , všechno, co dělám by mělo být promyšlené a vědomé.“

Konkrétně pak respondentky jmenovaly například, že než FV, je důležitější, jak umí řešit problémy klientů, nebo jak se k nim chovají, aj.

„Z mého pohledu, kdybych se vcítla do klienta, tak by mi asi taky více záleželo na tom, jak se chová než na tom, jak vypadá.“

Na druhé straně ale respondentky také hodnotily svůj FV jako podporující jejich profesionalitu. V následující citaci se sice explicitně hovoří o kolezích právnících, ale z rozhovoru bylo zjevné, že tak myslí i sebe a své kolegy sociální pracovníky.

„Když to kolegové právníci jdou a mají na sobě takové to formální oblečení, tak je možné, že to celé té situaci pomůže. Že my pak jako organizace působíme ...profesionálněji. Je možné že u těch soudů na to hrají. Že kdybychom tam přišli třeba jako ležérně, tak by to tak nemuselo dopadnout.“

Stejně tak zmiňovaná respondentka pracující v NZDM reflektovala, že pro svou profesionalitu nějaký vhodný FV potřebovala.

„... hodně jsem se na to připravovala, být profesionální a podpořit to vzhledem, aby ve mně neviděli nějaký prospekt nějaké holky na ulici, za kterou půjdou a nepozvou ji na rande.“

Přesto, že některé respondentky reflektovaly to, že se snažily skrze svůj FV podpořit i svou profesionalitu, tak z celých rozhovorů vyplývá, že stejně i tak dbaly více na jiné kompetence než na FV. A to vše, ve prospěch klientů. Celkově respondentky vyjadřovaly své hodnoty spojené s profesionalitou tak, že se netýkaly FV. Snažily se vymezit v tom, že by FV hrál v jejich profesionalitě roli. V kvalitě své práce se odkazovaly spíše k tomu, co je zmíněno v kapitole Normy FV v profesi sociální práce.

8.1.4 Význam FV pro práci se specifickými cílovými skupinami klientů

Všechny respondentky se shodly na tom, že význam a úprava FV se liší v rámci jednotlivých cílových skupin. Má to však společné znaky. Význam FV se liší proto, že cílem je zapadnout do prostředí dané cílové skupiny, vytvořit si specifický vztah s cílovou skupinou, přiblížit se cílové skupině, a hlavně vytvořit si na straně cílové skupiny důvěru. Tím, že sociální pracovníce budou upravovat svůj FV „na míru“ cílové skupině, se může dosáhnout úspěšné práce s klientem.

„Vždy se snažím podle toho, s jakou cílovou skupinou pracuji, tak tomu přizpůsobit i to oblékání, nebo celkově vzhled.“

„Třeba si říkám, co budu mít za klienty a podle toho se obléknu do různého oblečení.“

Z porovnání cílových skupin vyplývá, že každá cílová skupina má svůj specifický vzhled. Dalo by se říci, že to ale závisí spíše organizace od organizace, nebo úřadu, nemocnice, instituce. U cílové skupiny seniorů byl totiž rozdíl mezi tím, co vypověděla respondentka pracující v domově pro seniory a respondentka, která pracuje jako sociálně-zdravotní pracovník na LDN. Respondentka z domova pro seniory nepovažuje za potřebné nějakých zvláštních úprav, zatímco sociálně-zdravotní pracovnice tvrdila, že je třeba se této cílové skupině přizpůsobovat. Je potřeba dbát na svůj FV, protože to působí příjemným dojmem na seniory, kteří pak vkládají větší důvěru do sociálního pracovníka.

Lidé bez přístřeší

Sociální pracovnice této cílové skupiny se snaží přiblížit této cílové skupině tím, že by měli být vhodně oblečení. To znamená, aby to nebylo drahé a aby to nepůsobilo vyzývavě.

„... přijít ke klientovi s kabelkou od Prady, tak to působí na ty klienty nadřazeně.“

„Určitě když jdu za klientem, tak se zamýšlím nad tím, co mám za oblečení. Například když jdu za muži, obzvlášť teď, když jsou vedra, tak si za mužem klientem krátké šaty, nebo sukni nevezmu. Za ženou klientkou jo, ale třeba výstřih neexistuje. ... Protože bych v nich vyvolala ... mohla bych se jim líbit. Já jsem tam kvůli zakázce. Je to nežádoucí.“

Práce s lidmi bez přístřeší je práce v terénu. Proto je třeba být vhodně oblečen. Ale to neznamená jen, že FV sociálního pracovníka nebude drahý a vyzývavý. Znamená to také, že si sociální pracovník volí spíše pohodlné oblečení a pevnou obuv. Také se jedná spíše o džíny, triko a tenisky. Klienti bez přístřeší pak mohou dle respondentek vnímat, že sociální pracovník je člověk jako oni.

Lidé závislí na návykových látkách

Tato kapitola vychází z dat, která byla získána od jiných sociálních pracovníků než těch pracujících s klienty závislými na návykových látkách, protože autorka textu nenašla vhodného/vhodnou respondentu/ku. Následující text tedy vychází spíše z jejich zkušeností a

představ, jak takový sociální pracovník pracující s lidmi závislými na návykových látkách vypadá.

Představa typického sociálního pracovníka se často shodovala s tím, jak by měl vypadat, nebo vypadá sociální pracovník pracující s lidmi závislými na návykových látkách.

„Možná, když třeba je to úplně nějaká cílová skupina, která je specifitější než nějaká jiná, třeba mě napadli ti uživatelé návykových látek, tak tam si myslím, že pro ty klienty je dobré, aby ti sociální pracovníci byli hodně free a taková bezbariéroví, a otevření tomu, do jakého prostředí za těmi klienty chodí.“

Sociální pracovníci pracující s touto cílovou skupinou jsou tak často představitelé toho, jak si ostatní sociální pracovníci, ale i veřejnost představují typického sociálního pracovníka.

Představují si je jako lidi, kteří by měli zapadnout svým FV do prostředí návykových látek. Tedy člověk s dlouhými vlasy, nebo dreadami, potetovaný, piercing, oblečení laděné do šedé barvy.

„Tam si to mohu spojit, že to je člověk s dlouhými vlasy nebo dreadami, potetovaný.“

Sociální práce na městském úřadě

Sociální práci na Městském úřadě spousta lidí hodnotí jako nudnou, šedou zónu sociální práce, která má jasně vymezené hranice toho, jak může FV sociálního pracovníka vypadat. Jak říká jedna respondentka, myslela si, že to je prostředí nevýrazných sociálních pracovníků. Ale byla překvapená, že ty ženy-sociální pracovnice o svůj FV dbaly.

„... že tam mám spousta kolegyně, které se hodně snaží. Domnívala jsem se vždy, než jsem na úřad nastoupila, že tam jsou šedé myšky. Ale ona to pravda není. Je tam opravdu spousta kolegyně, které o sebe dbají a snaží se působit hezkým dojmem, že vnímají, jak se oblékají, jak se češou a jak se o sebe starají. Je to znát. To převažuje.“

Dále tato respondentka poukazuje na to, že sociální pracovnice na úřadě si drží určité dekorum i když jedou do terénu.

„To jsou ženy, které jezdí hodně do terénu, a i přesto nosí podpatky. ... ale jezdí se na šetření, na kontroly, a vyjíždí, a přesto mají podpatky a sukně a šaty.“

Jiné respondentky, když porovnávaly práci v neziskovém sektoru s prací na úřadě se také často shodovaly na tom, že k sociální pracovníci na úřadě patří kostýmek, nebo šaty, sukně a

podpatky. Může to být tím, že i v terénu chtějí reprezentovat úřad a potažmo státní správu, tak určitou důstojnost profese sociální práce.

Jedna respondentka hovoří o tom, že na jejich úřadě byly stanoveny hranice toho, co si na sebe už vzít nesmí.

„... když jsem byla na tom úřadě, tak možná tam bylo, jak byly také nějaká tepla, tam bylo obecné nařízení, obecně k úředníkům, že snad ne šortky a ramínka. Od tajemnice úřadu.“

Druhá respondentka pak zmínila, že u nich na úřadě jasně vymezené hranice nejsou, nebo si na ně nevzpomíná. Ale přiznává, že tam určitý obecně a implicitně sdílený dresscode je.

„Já se domnívám, že tady na tom úřadu, že by byl dresscode vypsáný, že to je takové všeobecné pravidlo, norma, aby to bylo ... adekvátní k té pozici, ale zase to není striktní dresscode.“

Obě se však shodují, že jim takové hranice a daný dresscode připadají adekvátní.

„Což mi přijde v pořádku. Je to nějaká štábní kultura toho úřadu.“

„Protože jsme reprezentanti státu, ten úřad, takže bychom měli ... mě se líbí filmy pro pamětníky, kde státní úředník byl někdo, a on vždycky s kravatou až ke krku, oblek, takže proč ne. Mělo by to tak být. Ale samozřejmě zase adekvátně tomu, jak se to vyvíjí.“

Hranice toho, kam až mohou sociální pracovníce na úřadě ve svém FV jít jsou tedy dané. Ale v rámci těchto hranic mohou svůj FV utvářet libovolně. Vzhledem k tomu, že sociální pracovníce tyto hranice vítají, můžeme usuzovat, že se ztotožňují s kulturou FV na městském úřadě.

Ženy se zdravotním postižením

V případě naší jedné respondentky se jednalo o pobytovou službu, dle ní „rodinného typu“, kde bydlí 8 klientek. To znamená, že zde mohou nosit tepláky a prioritou je pohodlnost ve chvíli, kdy sociální pracovníce musí vykrýt směnu jiné pracovníce v sociálních službách. A proto je u nich důraz na FV, nebo reprezentativnost, minimální.

„Nejsem na místě, kde by byl kladen velký důraz na reprezentaci.“

Respondentka to odůvodňuje právě tím, že je u nich vytvořena rodinná atmosféra, ale nedůležitost FV také spočívá v praktické rovině. Ve chvíli, kdy musí být u nějaké „příhody“, tak dle respondentky nemá cenu se oblékat nějak hezky.

Zároveň se ale jejich dresscode mění ve chvíli, kdy potřebují na schůzku s rodinnými příslušníky. Tam už je důraz na reprezentativnost větší.

„A to, jak se oblékám a vypadám, co vyzařuji, tak že může ovlivnit, jak se ta rodina rozhodne, co se týče čehokoliv. Ty ženy klientky nás vidí v jiných situacích a je tam rozdíl než s tou rodinou.“

Sice respondentka tvrdí, že reprezentativnost je v této pobytové službě nižší, ale zároveň je třeba se upravovat vzhledem k tomu, v jaké situaci, nebo k jaké cílové skupině jdou. Je také třeba mít na paměti, že se jedná o výpověď jedné respondentky s charakteristickou pobytovou službou. Nižší důraz na reprezentativnost může být u jiných služeb pro lidi se zdravotním postižením jiný.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Stejně jako u lidí bez přístřeší, zde FV nehraje zas tak důležitou roli. Určité hranice toho, co si ale sociální pracovník na sebe vzít může, a co by naopak neměl, existují. Je totiž důležité, aby sociální pracovník zapadl do prostředí NZDM. Je třeba, aby sem sociální pracovnice nechodily vyzývavě a draze, ale aby naopak byly oblečeny tak, aby souzněly s klienty, co se FV týče.

„... když bude paní, která bude každý týden chodit ke kadeřníkovi, na solárko, a bude mít každý týden kosmetiku a přijede si v Gucci oblečení, někde jako sociální pracovník. V některých cílovkách to nevadí, ale v nízkoprahu by to asi nešlo. Nebyla by dost cool a oblíbená, a nízkoprah je zrovna to, kam ty lidi chodí dobrovolně, tak oni tam přestanou chodit, když tam budou takoví lidé.“

Sice tedy předepsaný dresscode není, ale v konkrétních příkladech je třeba, aby si sociální pracovnice nebrala výstřih a krátkou sukni, protože to odvádí pozornost klientů tam, kam nemá.

„... tak jsem se snažila oblékat dostatečně cool a mladistvě, ale zároveň, protože můj fyzický vzhled je takový výrazný, tak jsem nemohla nosit půlku svého oblečení, protože jsme tam měla výstřihy a krátké oblečení. A to mi přišlo, že není úplně vhodné. ... ale když je pak člověk profesionál a pracuje s dětma, a byly tam děti od 7 do 21, tak není vhodné poukazovat na moje ženské atributy.“

Klienti by pak mohli chtít mít s respondentkou například milostný vztah. Proto, jak říká respondentka, je třeba naopak ten vzhled využít tak a k tomu, aby ten sociální pracovník svůj vzhled do určité míry „vymazal.“ Aby bylo vidět, že je tam primárně jako sociální pracovník, který jim poskytuje podporu a pomoc.

Sociální práce se zneužívanými ženami

V sociální práci se zneužívanými ženami je také opět potřeba nepůsobit vyzývavě.

„Protože mi to přijde nevhodné, když mi tam oběti domácího násilí říkají svůj příběh a já jsem tam s výstřihem.“

.Můžeme se domnívat, že pokud do této služby přijde žena ohrožená jakýmkoliv násilím, tak například ten výstřih by jí mohl připomínat, že si za to opravdu mohou ženy samy.

Respondentka také hovoří o serióznosti. Serióznost je vlastně to, aby pracovník působil důvěryhodně. To je u žen se zkušeností s jakýmkoliv násilím klíčové. Právě v dané organizaci proto tyto ženy očekávají, že jim někdo uvěří, pochopí, podpoří a pomůže.

Sociální práce s cizinci

Zde respondentky – sociální pracovnice pracují pod státní správou. Proto tu opět důraz na fyzický vzhled je do určité míry dán. Ale opět, jsou to jen určité hranice, které jsou obecně sdílené v této instituci, ale ne nikde napsané. Uvnitř těch hranic je rozvolněnost toho, jak budou upravovat svůj FV. Zde jsou hranice dány tím, že se opět snaží zapadnout buď do svého prostředí kanceláře (kam přijde klient na schůzku), nebo pak do prostředí konkrétní komunity cizinců. Do kanceláře pak očekávatelně volí upravenější oblečení a do terénu sportovnější a praktičtější.

„Pak ale jsou různé schůzky, my tady míváme různé schůzky, teď třeba s jednou firmou, tam jsem taky uzpůsobila vzhled, že jsem si vzala šaty dokonce. Právě naopak jestli se to dá říct, na kolik je to vědomé, nebo nevědomé, ale dalo by se říct, že do terénu si беру právě sportovnější věci, pohodlnější, z ryze praktického hlediska. Nikdy jsme nad tím nepřemýšlela, takže jestli to tak je, tak je to nevědomě. Vědomě jsme to neuzpůsobovala.“

Sociálně – zdravotní pracovnice na LDN

V rámci sociálně – zdravotní práce jsme získali jednu respondentku. Pracuje v úseku LDN se seniory. V rámci nemocnice, ve které působí, není jasně vymezený dresscode, ale opět tam jsou určité hranice, které se musí dodržovat. Respondentka se může v rámci práce oblékat do

civilního oblečení, ale zároveň si je vědoma toho, že by to mělo být v souladu s danou cílovou skupinou seniorů.

„... takže určitě si neudělám na hlavě dredy a nevezmu si roztrhané tričko s nápisem heavymetal, ale jsou radši, když vidí nějakým způsobem příjemně oblečeného člověka, upraveného, tak aby na ně působil příjemně, a aby jim třeba i připomínal nějakého rodinného příslušníka.“

Sociálně – zdravotní pracovnice hodnotí vyzývavé oblečení (takové, které nesedí do vkusu seniorů), stejně jako u jiných cílových skupin, jako nevhodné. Naopak tvrdí, že je lepší, když dokonce FV sociální pracovnice připomíná vzhledem nějakého rodinného příslušníka. Stejně jako například na úřadě, sociálně – zdravotní pracovnice tvrdí, že je vhodné mít šaty, nebo sukni s halenkou, prostě oblečení přiměřené cílové skupině seniorů.

Pěstounská péče

Výchozí pozice respondentky z organizace zabývající se pěstounskou péčí bylo, že její FV je příliš mladistvý. Proto se snažila svůj FV upravovat tak, aby působila starším dojmem.

„Takže já se sama snažím oblékat tak, abych vypadala co nejstarší, když jdu s nějakým pěstounem.“

Respondentka také poukázala na to, jaký je rozdíl mezi tím, když má „schůzku“ s dětmi a když má schůzku s jejich pěstouny.

„Ale když jdu třeba jenom s dětmi, tak to moc neřeším, protože vím, že ty děti to neřeší. Ale když vím, že jdu s někým starším, že tam budu mít dnes nějakou babičku, tak volím to oblečení tak, aby to bylo adekvátní tomu člověku. Aby to nepohoršovalo a nevzbuzovalo nějaký větší zájem, než bych si přála.“

Opět se dostáváme k tomu, že ani u této cílové skupiny pěstounské péče není žádoucí vyzývavé oblečení.

„... kdysi jsem měla úvodní schůzku s manželi mladými, kteří dostali do pěstounské péče malou holčičku, byli to profesionální pěstouni, a já jsem měla na sobě kostkatou sukni kratší, do půlky stehy, a dlouhý rolák. A pán se mnou nepromluvil jediné slovo celou schůzku, jediné, co, si mě projel od shora dolů a řekl: „no Vy asi nebudete vdaná.“ A to bylo vše.“

Respondentka ale poukazuje na to, že i její kolegyně řeší, co si na sebe vezmou, když jdou s dětmi, a když mají schůzku s pěstouny. Proto je u této cílové skupiny důležité působit vážným a respektujícím dojmem, aby se sociální pracovníce vyhnuli této konfrontaci.

Občanská poradna pro lidi se zdravotním postižením

Tato respondentka, která hovořila obecně o tom, že FV není v profesi sociální práce důležitý, tak také dodávala, že ani v jejich občanské poradně to není nic, na čem by záleželo. Nevidí žádný podstatný důvod, proč by záleželo na FV sociálního pracovníka. Jediné, na co poukazuje, je, že když jdou s klienty k soudu, tak se ona i kolegové obléknou formálněji.

„... chodíme k soudu, ne tak často, jednou za 2 měsíce, tak k tomu soudu se oblékám slušněji. ... Když jdu k soudu, nebo na nějaké jednání, nebo na úřad, tak se většinou také obléknu nějak, na moje poměry lépe, ale v běžné práci, v kanceláři na schůzky, tak chodím normálně, nijak to nepřizpůsobuji tomu.“

Také respondentka poukazuje na zajímavou kulturu FV jejich organizaci. Sociální pracovníci/ce chodí více méně v tom, co je jim příjemné, v běžném, ležérním oblečení, zatímco právníci dodržují určitý dresscode, který je s právním oborem spojený.

„... my tam jsme polovina právníci a polovina sociální pracovníci, mám pocit, že ti právníci chodí více formálně oblečení než ti sociální pracovníci. A taky mají zkušenosti z předchozích prací, kde působili jako právníci na různých místech. Tak prostě každý z nich má jinou praxi. Tak tohle tam malinko jako pozoruji. ... Přesto, že děláme ve stejné práci, více méně tu stejnou práci, tak ti právníci, mám pocit, že mají ten dresscode nějak jinak nastavený.“

Respondentka ale dodává, že tento rozdíl není nic, co by jí a její kolegy v organizaci rozdělovalo.

8.1.5 Reprezentace sociální práce

Z uvedeného vyplývá, že nejenom, že se FV liší v rámci cílových skupin, ale že v podstatě v každé cílové skupině sociální pracovník nějakým způsobem reprezentuje profesi sociální práce. Ať už jsou zaměstnankyněmi úřadu, nebo nějaké neziskové organizace. Domníváme se, že tato potřeba reprezentovat profesi sociální práce souvisí s tím, že sociální práce je stále upozadovaný obor, co se týče jeho odbornosti a potřebnosti. Proto se sociální pracovníci/ce snaží prezentovat důstojně, aby dostaly vážnosti oboru. To vychází i z historické tradice upozadování profese sociální práce. Sociální pracovníci/ce se tak snaží o uznání své profese a například takový výstřih, který má společnost spojený s předsudkem lacinosti, by mohl vážnosti profese uškodit.

8.2 Normy FV v profesi sociální práce

Ve chvíli, kdy měli respondentky odpovědět na to, co pro ně FV v jejich profesi znamená, odpovídali na to často tím, že to nevztahovaly k sobě a hovořily o tom, jak by měl FV sociálního pracovníka vypadat a co by měl svým FV vyjadřovat.

„... vzhled by měl být svým způsobem ...“

„... měl by se člověk zamyslet nad tím“

„... ano, by měl to ten pracovník brát v potaz ...“

Přesto, že z rozhovorů je zjevné, že respondentky jako sociální pracovnice se se svou profesí identifikují, tak je v první řadě napadlo toto. To mělo většinou původ v tom, že je nikdy nenapadlo se FV ve své profesi zabývat.

„Mě ani nenapadlo o tom přemýšlet v tomhle kontextu, prostě jsem o tom nikdy nepřemýšlela.“

Proto se většina účastnic výzkumu shodovala, že FV není tématem, kterým by se v rámci výkonu své profese nějak více zabývaly. Zároveň však z jejich výpovědí bylo patrné, že si FV spojují s určitými standardy a funkcemi v jejich profesi. Napříč rozhovory tak byla zmiňovány čtyři hlavní nároky na FV, které by podle účastnic výzkumu měl sociální pracovník naplňovat.

V první řadě šlo o příjemnost FV sociálního pracovníka. Ten by měl působit příjemně proto, že se tím může dostat blíže ke klientům, najít si samozřejmě nejen skrze FV cestu ke klientovi. V další řadě by měl FV sociálního pracovníka působit přívětivě, aby se ho klient třeba nebál. A v neposlední řadě by měl být sociální pracovník důvěryhodný. Na poslední charakteristice se shodovalo více respondentek. Shodovaly se na reprezentativnosti, kterou by měl sociální pracovník skrze svůj FV vyjadřovat. S tím vším pak souvisí vhodné oblečení, jak říká jedna respondentka. Pár respondentek se shodovalo na tom, že by FV neměl mít na naši profesi žádný vliv.

„... vnímám, že naše profese s tímhle není nijak spojená.“

Sice se tak dozvídáme o tom, „jak by měl sociální pracovník vypadat,“ ale můžeme usuzovat, že to, co respondentky hodnotí jako „měl by,“ jsou vlastně určité normy, které jsou v profesi sociální práce sdílené.

V oblasti norem FV v profesi sociální práce se poté respondentky rozcházejí půl na půl. První polovina hodnotí, že určité normy jsou. Nejsou však schopné říci, které normy to jsou. Spíš se opět odkazují k tomu, že dané normy jsou očekávatelné způsoby, jak by měl FV sociálního pracovníka vypadat, nebo jak by měl jeho FV působit.

„... myslím si, že se od nás očekává, abychom působili respektovatelně, abychom působili vážně.“

Můžeme tak usuzovat, že tyto očekávatelné normy vypovídají o tom, jak jsou normy sociálních pracovníků obecně prosazovány. Nacházejí se spíše v podvědomí sociálních pracovníků. Vědí o nich a dodržují je, ale nejsou nikde přímo napsané. Jde o obecně sdílené normy sociálními pracovníky, o kterých se nemluví, ale sociální pracovníci je dodržují. Příkladem mohou být normy sociálních pracovníků na úřadě.

„Já se domnívám, že tady na tom úřadu, že by byl dresscode vypsáný... , že to je takové všeobecné pravidlo, norma, aby to bylo ... adekvátní k té pozici, ale zase to není striktní dresscode.“

Část respondentek z této poloviny pak tvrdí, že tyto normy jsou, že existují. Měli přitom na mysli právě představu typického sociálního pracovníka, kterou si představuje většinová společnost. Ale zároveň tvrdí, že s těmito normami nesouhlasí, že se snaží jim nepodléhat. V těchto normách totiž vidí určité stereotypy, které je třeba rozbírat.

„... ale co se týče vzhledu, asi tam jsou, já ne asi se všemi normami souhlasím, já je mám jinde.“

„... ty normy jsou, ale mě se úplně nelíbí, měla bych je jinak.“

Respondentky, které s obecnými normami nesouhlasily a měly je jinde pak hovořily o normách FV sociálního pracovníka, které jsou společné pro generaci sociálních pracovníků, kteří v současnosti vycházejí z přípravy na povolání.

„... také si myslím, že spousta lidí by se muselo přetvařovat a dát si na sebe nějakou masku. Myslím si, že to nepomáhá, souhlasím s Rogersem, že pomáhající člověk by měl být autentický.“

„Myslím si, že to je právě jedna z mála profesí, kde si člověk může dovolit vypadat trochu divočeji. A bude to v pohodě.“

Naopak respondentky, které byly „starší,“ hovořily o normách, které jsou obecně sdílené většinovou společností.

„... ten důraz na tu upravenost a eleganci, na čistotu samozřejmě. Upravené vlasy, kostýmky a takové věci. Obecně lidé chtějí abyste jako sociální pracovník vzbuzovala důvěru.“

Proto můžeme u pojetí norem odlišovat pojetí mladší generace a starší generace. Může to být opět dáno systémem školství, kdy sociální pracovníce, vycházející ze studia před 20 lety mohou mít normy postavené na tom, co bylo tehdy normou. Naopak současná generace vycházejících sociálních pracovníc má tyto stereotypy již rozbourané. Příkladem může být hodnocení jedné mladé sociální pracovníce.

„Mám pocit, že když jsem chodila víc na praxe, tak jsem potkávala ještě ty socialistický pracovníce v uvozovkách, s tím osmdesátkovým účesem a oblečením. Teď potkávám spousty mladých pracovníků, kteří už třeba mají tetování, nevypadá to, že by to nějak řešili. Jdou s tím klientem a mají třeba tílko a k tomu rukávy potetované, spíš i jako moderní odvážné účesy.“

Respondentky také hovořily o tom, že tyto normy jsou jen stereotyp, který už není platný.

Ale jelikož už něco vím, nějak se pohybuji, tak vím, že tento stereotyp je překonaný, a tudíž si to takhle ani nepředstavuji.

„Doufám, že se to už stírá. Protože já jsem měla pocit, že když mám tetování, a ne úplně obvyklý účes, který teď už vypadá normálněji, protože to dorůstá, tak jsme se bála při tom přijímacím pohovoru, že by to mohl být problém, a proto jsem se přizpůsobila. Vzala jsem si košili s rukávy a sčesala jsem si vlasy jinak, aby nebylo vidět, že mám vyholenou část hlavy. Ale teď co tady pracuji už nějakou dobu, tak se tady na to neklade důraz, není to žádný problém. Už to více akceptují, i na těchto pozicích.“

Tím se dostáváme k tomu, že jsou také respondentky, které tvrdí, že už žádné normy stanovené nejsou.

„A jak vlastně ta sociální práce je něco, co se dělá hlavně srdcem, tak se tolik nelpí na těchto povrchních věcech a víc se berou v potaz nějaké ideály a tak.“

„Nemyslím si, že by byl jeden konkrétní muštr, podle kterého bychom se oblékali.“

S tím souvisí, že respondentky také často hovořily o tom, že tyto normy vycházejí z toho, jak je určuje daná organizace, či instituce. Na straně například neziskových organizací tyto normy tak viditelné nejsou, zatímco na úřadě ano.

„Tím, že u nás v neziskovce je to takové, že vedení ti nic neřekne, tomu je to jedno, co nosíš, co si oblékáš, tak to je spíše na tvém pocitu. Ale ze shora to vyloženě nevadí. I moje kolegyně byla potetovaná, že měla i třeba nahý pupík. Že by ze shora přišel příkaz že ne, tak to ne.“

„Protože jsme reprezentanti státu, ten úřad, takže bychom měli... mě se líbí filmy pro pamětníky, kde státní úředník byl někdo, a on vždycky s kravatou až ke krku, oblek, takže proč ne. Mělo by to tak být. Ale samozřejmě zase adekvátně tomu, jak se to vyvíjí.“

Celkově z toho tedy vyplývá, že určité normy jsou, ale liší se to generace od generace. Starší generace je do určité míry ctí, a ta mladší se je snaží naopak rozbourávat. Dále z toho vyplývá, že tyto normy jsou něco, co v nuancích ohraničuje FV sociálního pracovníka. Tak, že je sociální pracovníci do určité míry dodržují, ale zároveň si mohou volit v těchto hranicích, co si vezmou například za oblečení, nebo účes. Většina sociálních pracovníků oceňuje, že úzká hranice toho, jak mohou svůj FV měnit, existuje, ale více (hlavně u mladší generace) oceňují, když si mohou nosit, co chtějí.

8.3 Typické znaky FV sociálního pracovníka

Většina respondentek neměla určitou představu typického sociálního pracovníka. Je zajímavé, že když už nějakou představu zmínily, tak spíše implicitně refletovala to, jak sociální pracovníky vidí většinová společnost.

„Já představu typického sociálního pracovníka nemám. Ale ano, veřejnost jí má.“

„... tak mě hned napadlo, že sociální pracovníci by měli mít sáčko a sukni.“

„... se bavím různými divadelními představeními, kde hraje sociální pracovnice, která je v culíku, sáčku a s notesem v ruce.“

Takovou představu typického sociálního pracovníka má většinová společnost. Také respondentky zdůrazňovaly, že spíše než nějaký typický FV, je pro sociálního pracovníka charakteristická různorodost.

„... sociální pracovník může vyznávat různé životní styly, které se pojí s různými fyzickými vzezřeními ...“

Když už nějaké typické znaky sociálního pracovníka viděli, tak se opět spíše vyjadřovaly k tomu, co by měl FV vyjadřovat.

„... že by měl mít nějakou kultivovanost.“

Co ale respondentky refletovaly, a co se liší od typického sociálního pracovníka viděného většinovou společností, je, že když už nějaké typické znaky viděly, tak se lišily dle toho, jestli se jedná o sociálního pracovníka na úradě anebo v terénním programu.

„... tak mě hned napadlo, že sociální pracovníci [na úradě] by měli mít sáčko a sukni.“

„... hodně lidí ze sociální práce [s cílovou skupinou lidí závislých na návykových látkách] má dredy, pearcing, tetování, nějaký specifický způsob oblékání ...“

Nicméně, co respondentky spojovalo, byl důraz na to, že nemají, nebo nechtějí mít takové předsudky, jako většinová společnost.

„Nepředstavila bych si něco stereotypního. Možná u nějakých cílovek. Ale asi ani to ne.“

„Nemám takový stereotypní obrázek. Mám pocit, že mi to ta škola rozbila.“

Poslední citací se dostáváme k tomu, čím to je, že respondentky nechtějí mít předsudky. Můžeme to vidět ve zmíněném školském systému, kde se dbá na jiné hodnoty, než je FV.

Respondentky se tedy snaží vyhýbat se typické představě sociálního pracovníka. Může to být proto, že se snaží rozbít zažitá stereotypy o sociálních pracovnících. A to proto, že v přípravě na povolání byl kladen důraz na to, aby nereprezentovaly tento stereotypní pohled. A jak bylo řečeno, dá se říci, že současný školský systém dokonce „produkuje“ nové sociální pracovníky, kteří jsou ve svém FV v pozitivním slova smyslu nejednotní a různorodí.

8.4 Osobní hodnoty fyzického vzhledu v profesní identitě sociálních pracovníků

Osobní hodnoty fyzického vzhledu v profesní identitě sociálních pracovníků většinou reagují na zmíněné normy nebo na ne/důležitost fyzického vzhledu v profesní identitě sociálních pracovníků. Jak bylo výše zmíněno, mladá generace sociálních pracovníků hodnotila normy jako ne příliš příjemné. Raději preferují jiné, osobní hodnoty, nebo tvrdí, že jsou důležitější jiné vlastnosti sociálního pracovníka než FV.

„Pořád beru v potaz, že je to práce s lidmi. A že to není jenom o mě.“

„Z mého pohledu, kdybych se vcítila do klienta, tak by mi asi taky více záleželo na tom, jak se chová než na tom, jak vypadá. Klidně bych si došla pro radu i za pankáčem, kdybych k němu měla důvěru.“

Mezi tyto hodnoty tak patří, že než FV, je důležitější, jaký vztah máme ke klientovi, jak se k němu chováme a jak se k němu stavíme. Také, jak už bylo zmíněno než důraz na FV, jsou u sociálního pracovníka důležitější jeho profesionální kompetence a vlastnosti. A respondentky to hodnotily jako žádoucí, že mají takové osobní hodnoty, ve kterých nehraje FV klíčovou roli.

„... a pro mě je vlastně skvělé, že to takhle mám, protože taky mi přijde, že to je jedno, jak v čem přijdu.“

8.5 Profesní vs. civilní FV sociálního pracovníka

Je tedy zřejmé, že sociální pracovnice musejí svůj FV nějakým způsobem upravovat. To se týká i toho, kdy musejí přecházet z civilní na profesní FV, nebo naopak. Spíše než popis toho, jak svůj FV utvářejí ve vztahu k profesi, se nyní zaměříme na to, zdali respondentkám vadí, či nevadí tato úprava. V tom, zdali respondentkám vyhovuje, či ne upravovat svůj FV ve vztahu k profesi, se respondentky rozcházejí. Jedna část tvrdí, že jim nevyhovuje to, že se musí upravovat a přecházet z tzv. civilního na profesní FV.

„Není to příjemné v tom smyslu, asi jako žena ne vždy si chce vzít ten den na sebe to, co zrovna musím.“

„... samozřejmě v civilu se cítím příjemněji. Když vlastně si můžu zvolit, cokoliv, co mi momentálně sedí, zatímco do té práce se musím oblékat šaty, sukně, můžu i kalhoty, ale zase to nesmí být zelené kalhoty s deseti kapsami. Že radši nosíte to civilní oblečení, než to zdravotnické? Ano, tak tak.“

Ale na druhou stranu říkají, že je to prostě praktičtější.

„... když to řeknu blbě, tak bych se někdy ráda oblékla hezky, ale když přijdu do práce, a někdy se obléknu hezky, tak zjistím že to nemá cenu, že se tam stejně zašpiním.“

Na straně druhé, pak respondentky tvrdily, že jim tento přechod nevadí.

„Vzhledem k tomu, že jsem před tím i pracovala na tom soudě, kde také musíte chodit nějakým způsobem oblečen, tak abyste reprezentovali, tak mi to nevadilo.“

Dokonce to naopak hodnotily jako žádoucí, nebo jako příjemnou změnu.

„Naopak mi to dělá dobře, že se právě můžu stylizovat. Že do té práce si obleču něco, a do terénu něco. Nevadí. Že to je příjemná změna.“

Chodím do práce tak, jak chodím i jinak oblečená.

Také to zdůvodňovaly tím, že určité dresscody se do profese sociální práce nehodí. Rozhodují se nad tím, co si pro danou situaci, cílovou skupinu, nebo komunitu vezmou na sebe.

Respondentka, která dříve pracovala v NZDM a nyní pracuje se ženami se zkušeností s domácím násilím, to vyjádřila následovně.

„... teď jsem přestala tohle dělat a snažím se být více seriózní a furt tam platí že se už tolik vyzývavě neoblékám, nebo jak se oblékám ve svém volné čase.“

Respondentky, které nemusí měnit svůj FV, když jdou do práce, pak také hodnotily to, že svůj FV nemusí měnit, jako žádoucí a příjemné.

„Chodím do práce tak, jak chodím i jinak oblečená. ... Mě to vyhovuje. Určitě mi to vyhovuje. Takhle jak to je. Že si každý to může uzpůsobit, jak potřebuje.“

„V tuhle chvíli nosím to samé venku a v práci a cítím se tak líp.“

Z uvedeného vyplývá, že přesto, že některé respondentky hodnotily přechod z civilního na profesní FV jako nežádoucí, tak je to něco, co je v profesi sociální práce dané a přirozené. Pro ty, kterým to nevádí, nebo pro ty, které nemusejí svůj FV měnit, je to jistě snadnější. Ať už to ale považují za příjemné, nebo nepříjemné, tak se musí svým FV přizpůsobovat, jelikož je to úctou k dané cílové skupině a prostředí, do kterého vstupují.

8.6 Vliv předchozí profese na FV sociálního pracovníka

Část respondentek odpověděla, že musely svůj FV měnit ve vztahu ke své profesi. Ale nebylo to přímo v rámci profese sociální práce, ale vycházelo to z jejich předchozích povolání, která se netýkala sociální práce.

„Když jsem pracovala s dětmi ve školce lesní, tak tam nemůžete jít v sukni a sandálech. Takže ano. Já osobně se oblékám méně pohodlněji, do té školy jsem chodila s tím, že se můžu ušpinit, abych měla pevnou obuv do terénu. Kdežto tady jsem v kanceláři, takže aby to příjemně působilo na ty klienty a tomu, aby to působilo dobře, když půjdu na nějakou schůzku, nebo konferenci.“

„... kdy jsem dělala v bankovníctví. Tam to bylo hodně důležité. Já si to v sobě hodně nesu, že je dobré, když vypadám dobře ... jinak jsem si to přinesla do té současné práce. To si nesu pořád. Ovlivnila mě ta práce před tím, ale už se to nezměnilo, už si to nesu.“

„Ale já jsem před tím pracovala v gastru na brigádě. Tam buď byl dresscode, nebo to bylo jedno. I takhle s tou cílovou skupinou, se kterou se mám potkat, tak tam se to odráží, to reflektuji.“

„Já totiž pracuji ještě v Národním divadle, takže uniformu znám, dokážu si to představit. A tam mě to dost obtěžuje, ale na druhou stranu dokážu si představit, že by mi to bylo v některých případech [v profesi sociální práce] příjemné.“

Zmínění více citací má za účel ukázat, jak se měnila úprava jejich FV v profesi sociální práce. Buď tedy sociální pracovnice musely úplně změnit svůj FV ve vztahu ke profesi sociální práce, nebo si to naopak z té předchozí práce přinesly.

Nebo to byla změna, když přecházely z přípravy na povolání do práce sociálního pracovníka.

„Tohle je moje první pracovní zkušenost, takže tady progres není. Ale když to vezmu třeba ze studentského života, tak by tam asi nějaký progres byl. Tak jak si představuji sociálního pracovníka jako kultivovaného, tak se tak taky snažím vypadat. Že třeba při tom studentském životě mi to úplně nevadilo.“

Respondentky se také zmiňují, že při praxích na vysoké škole už vnímaly, že se na praxi musejí nějak vhodně obléknout. Vždy to přizpůsobovaly dané cílové skupině. Jak zmiňují i některé jiné respondentky, tak celkově jejich FV při studiu sociální práce příliš neřešily, ale

jakmile nastoupily na praxi, nebo do práce, musely svůj FV upravovat. To může souviset s určitou profesionalitou, která jim byla školským systémem vštěpována. Je to založeno na hodnotách, které sice nebyly na škole přímo řečené, ale většinou byly pro budoucí sociální pracovníky zřejmé. Proto můžeme usuzovat, že už studium sociální práce ovlivňovalo, jak si budoucí sociální pracovnice budovaly svůj FV ve vztahu k jejich PI. Jak již bylo řečeno, jejich PI byla formována tím, co nebylo explicitně řečeno, ale bylo to schováno v jiných hodnotách a kompetencích, které jim naopak vštěpovány byly. To byly například hodnoty úcty a respektu ke klientům. A to se pak může projevat v tom, jak svůj FV upravují v práci. Stejně tak kompetence, jako například zmíněná profesionalita, mohla mít vliv na úpravu jejich FV. Snažili se ve prospěch kompetencí upozadit svůj FV, nebo v jejich prospěch svého FV využít.

Závěr/zjištění

Přesto, že o FV respondentky hovořily jako o něčem důležitém, z celého výzkumu vyplývá, že nepřikládají FV v jejich PI hlavní význam. Nepovažují ho za klíčový v utváření jejich PI. To, v čem vidí roli FV je „jen“ to, jak utváří svůj FV vůči práci s klienty a vůči prostředí klientů. Více než na důležitost FV v jejich PI poukazují na to, jaké jsou rozdíly v FV v rámci jednotlivých cílových skupin a co to zde vyjadřuje. Zajímavé zjištění také je, že často nevztahovaly svá tvrzení samy k sobě k tomu, jak FV utváří jejich PI, ale spíše k tomu, jak by FV sociálního pracovníka měl vypadat. Pravděpodobně se to nesnažily vztahovat k sobě, jelikož se snažily vyhnout předsudkům a stereotypům. FV se tak ale stává důležitý ve chvíli, kdy se zaměříme na práci s klientem, na práci v daném prostředí. Čili se dá ale říct, že vlastně pro jejich PI důležitý je, protože práce s klienty vzhledem k FV, podvědomě ovlivňuje jejich PI. Modifikují podvědomě (jsou tam implicitní odpovědi) svůj FV, aby práce s klientem byla úspěšná. To pak ovlivňuje jejich PI. Musí se totiž ve své PI ztotožnit s daným, charakteristickým FV pro jejich cílovou skupinu. I ty respondentky, které tvrdily, že pro ně FV není důležitý, a že to nějak neovlivňuje jejich práci, tak poté ale hovořily o specifikách FV s cílovou skupinou. Možná je to proto, že jim osobně, v jejich osobních hodnotách FV nepřipadal v jejich PI důležitý, ale opět, jejich FV je formován tím, se kterou cílovou skupinou pracují. Pro všechny sociální pracovnice také bylo důležité, jak jejich FV bude působit na klienty. Bylo totiž zásadní, jak je budou klienti hodnotit, co se FV sociálního pracovníka týče. To poté ovlivňuje proces a úspěšnost práce s klientem. Jsou jen dvě respondentky, které hovořily o tom, že svůj FV nemodifikují. Ale to byla skupina klientů, lidí se zdravotním postižením. Zde můžeme výjimku usuzovat, protože práce s touto cílovou skupinou nevyžaduje například žádný dresscode. Navíc lze usuzovat, že zrovna u těchto respondentek jsme se setkali s takovou kulturou organizace, kde je dresscode a celkově FV nedůležitý, nerelevantní a rozvolněný. Tím se dostáváme ke kultuře organizace a jejich pojetí FV. U všech respondentek bylo očividné, že vycházejí ze svých organizací a jak tam se řeší/neřeší vzhled. V jejich odpovědích bylo implicitní vyjádření toho, jak je to v té organizaci. Možná se dá i říct, že si podle toho vybírají to prostředí té organizace, že to je jeden z aspektů, kterým si tu organizaci vybírají.

Důležitým formujícím prvkem v PI sociálních pracovníků, ve vztahu k PI bylo studium sociální práce. To, že se o FV vůbec nemluví znamená, že mu nebyl přisuzován žádný význam. To pak mělo vliv i na PI sociálních pracovníků, kteří vnímají, že FV v jejich profesi

není podstatnou složkou jejich kompetencí. Kompetence byly viděny v něčem jiném, a to v profesionalitě, nebo úctě a respektu ke klientům.

Ve všech cílových skupinách, které tu byly zmíněny, se projevují určité hranice toho, co lze a nelze nosit. Jsou to takové hranice, které se shodují s danými, většinou nepsanými normami a očekáváními v profesi sociální práce. V rámci těchto hranic si ale pak už mohou sociální pracovníci volit, co chtějí. Rozvolněnost stylu FV tedy podléhá určitým pravidlům, ale v rámci těchto pravidel se mohou sociální pracovníci pohybovat volně.

Důraz na reprezentaci profese sociální práce je z výše napsaného zřejmý. Sociální pracovníci se snaží skrze úpravu svého FV dostat vážnosti a potřebnosti svého oboru. Přesto, že respondenty hodnotily fyzický vzhled v jejich profesi z poloviny jako nedůležitý, implicitně se za jejich pojetím vlastního fyzického vzhledu v jejich profesní identitě skrývala potřeba reprezentovat svůj obor. FV je právě to, čeho si většinou všimneme jako první. Je to to, co dělá první dojem. Proto můžeme usuzovat, že v reprezentaci profese sociální práce může hrát FV důležitou roli.

Normy FV v profesi sociální práce se liší dle toho, jak je pojímá „starší“ a „mladší“ generace. Starší generace posuzuje normy jako něco, co je adekvátní k profesi sociální práce. Mladší generace si pak snaží tyto normy nepřipouštět, spíše je rozbourávat svým FV a chodit do práce v tom, co je jim pohodlné. A také v tom, jaký mají styl FV.

Vztah fyzického vzhledu a profesní identity tedy můžeme vidět v rozdílných rovinách. Respondentkám tento vztah subjektivně, na individuální rovině nepřipadal více méně důležitý. V jejich odpovědích může ale být skrytý takový vztah fyzického vzhledu a profesní identity, který významný je. Mění svůj FV ve vztahu k cílovým skupinám, tím pádem to jejich PI ovlivňuje. A to tak, že se nakonec musí ztotožnit s charakteristickým FV pro danou cílovou skupinu. FV tak je určitou podmínkou pro PI sociálních pracovníků. Zacházejí se svým FV tak, aby ho využily jako fyzický kapitál. Jak pro úspěšnou práci s klientem, tak pro prezentaci profese sociální práce na veřejnosti a pro interakci ve společnosti.

Diskuse

Výzkumná zjištění jsou, dle autorky textu, v souladu s očekáváním. FV jako takový má ve společnosti své místo. Tím se předpokládalo, že FV bude mít v profesi sociální práce také nějaké pole působnosti. Nevědělo se však, jaké pole působnosti to je. Na to se snažila tato práce odpovědět. Z teoretické části také vychází, že v současné společnosti existuje důraz na FV. Ve výzkumu se však nepotvrdilo, že by byl důraz na FV nějak přítomný v PI sociálních pracovníků, nebo v profesi sociální práce obecně.

Z výzkumu vyplynulo, že sociální pracovníci/ce se snaží o uznání své profese pomocí svého FV. FV v jejich PI hraje důležitou roli v tom, že skrze něj dávají najevo vážnost oboru. Otázkou ale zůstává, zdali se tím pak sociální pracovnice neomezují v tom, jak by chtěly, aby jejich FV v jejich profesi vypadal. Třeba by pro ně mohl být výstřih, nebo krátká sukně něco, s čím se více jako osobnosti identifikují. Je možné, že by se setkaly s předsudky a se znevážením profese sociální práce. Nebo je také možné, že poté vztah jejich FV a PI může ovlivňovat jejich společenskou identitu. To jsou úvahy pro další výzkum.

Respondentky často hovořily o tom, jak jejich vzhled působí na klienty, respektive co to v nich evokuje. Jde však o subjektivní pohled respondentek. Pro další výzkum by bylo zajímavé oslovit samotné klienty z jednotlivých cílových skupin a ptát se, jak na ně FV sociálních pracovníků působí.

Autorce výzkumu se nepodařilo získat respondenty/ky ze sociální politiky a správy. Nikdo na její prosbu nezareagoval. Autorce bylo řečeno, že toto odvětví je trochu „nepropustné,“ co se týče možnosti výzkumu, protože toho mají v těchto institucích hodně. Nicméně, autorka výzkumu považuje za přínosné, pokud by se nadále povedla komparace profese sociální práce a profese sociální politiky a správy. Přístupy k FV v PI těchto dvou profesí se mohou lišit s ohledem na reprezentativnost a jiné další aspekty. Také se autorce výzkumu nepodařilo získat respondenty – muže. Je sice zřejmé, že v profesi sociální práce převažují ženy, ale předpokládáme, že u mužů se může pojetí jejich fyzického vzhledu v profesní identitě také lišit.

Bibliografie

Knihy

- BLACKMAN, L. (2021). *The Body: The Key Concepts* (2nd ed.). Routledge.
- BOERO, N., & MASON, K. (2021). *The Oxford handbook of the sociology of body and embodiment*. Oxford University Press.
- CORBIN, J. and STRAUSS, A. (2014) *Basics of Qualitative Research*. 3rd Edition, Sage, Thousand Oaks.
- CREGAN, K. (2006). *The Sociology of the Body: Mapping the Abstraction of Embodiment* (1st ed.). SAGE Publications Ltd.
- CREGAN, K. (2012). *Key Concepts in Body and Society*. SAGE Publications.
- DEY, I. (1999). *Grounding grounded theory : guidelines for qualitative inquiry*. Academic Press.
- ELLIS, R., & HOGARD, E. (2020). *Professional Identity in the Caring Professions: Meaning, Measurement and Mastery (Routledge Key Themes in Health and Society)* (1st ed.). Routledge.
- FILKA, J. (2002). *Metodika tvorby diplomové práce*. Knihař.
- GOFFMAN, E. (1986). *Stigma: notes on the management of spoiled identity*. Simon & Schuster.
- GREEN, M. (2017). *Body image and body shaming*. Lucent Press.
- HENDL, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání). Portál.
- LIEBERT, C., BÖLLINGER, S., & VIERKE, U. (2019 - 2019). *Beauty and the Norm: Debating Standardization in Bodily Appearance*. Springer International Publishing.
- LOW, J., & MALACRIDA, C. (2016 - 2016). *Sociology of the body: a reader* (Second edition). Oxford University Press.
- NOVOTNÁ, H. Š. O. Š. J. M. (eds.) (2020). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.
- OGDEN, C. A., WAKEMAN, S., & HARRISON, K. (2013). *Corporeality: the body and society*. University of Chester Press.

- PATZER, G. L. (2006). *The power and paradox of physical attractiveness*. BrownWalker Press.
- PETERSEN, A. (2006). *The Body in Question: A Socio-Cultural Approach* (1st ed.). Routledge.
- PREESTER, D. H., & KNOCKAERT, V. (2005). *Body Image and Body Schema: Interdisciplinary perspectives on the body (Advances in Consciousness Research)*. John Benjamins Publishing Company.
- PUNCH, K., & HENDL, J. (2015). *Úspěšný návrh výzkumu* (Vydání druhé). Portál.
- RADLEY, A. (1991). *The Body and Psychology*. Springer New York, NY.
<https://doi.org/10.1007/978-1-4612-0951-5>.
- REES, E. (2017). *Talking Bodies: Interdisciplinary Perspectives on Embodiment, Gender and Identity*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-63778-5>
- SHILLING, C. (2005). *The body in culture, technology and society*. SAGE.
- SHILLING, C. (2012). *The body and social theory* (Third edition). SAGE
- TURNER, B. (Ed.). (2012). *Routledge Handbook of Body Studies* (1st ed.). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203842096>
- WEBB, S. A. (2017). *Professional identity and social work*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Články v časopise

- ADELMAN, M., & RUGGI, L. (2016). The sociology of the body. *Current sociology*, 64(6), 907-930. <https://doi.org/10.1177/0011392115596561>
- BUDGEON, S. (2003). Identity as an Embodied Event. *Body & society*, 9(1), 35-55.
<https://doi.org/10.1177/1357034X030091003>
- CSORDAS, T. J. (1990). Embodiment as a Paradigm for Anthropology. *Ethos* (Berkeley, Calif.), 18(1), 5-47. <https://doi.org/10.1525/eth.1990.18.1.02a00010>
- FEATHERSTONE, M. (2010). Body, Image and Affect in Consumer Culture. *Body & society*, 16(1), 193-221. <https://doi.org/10.1177/1357034X09354357>
- FERGUSON, H. (1997). Me and My Shadows: On the Accumulation of Body-Images in Western Society Part One - The Image and the Image of the Body in Pre-Modern Society. *Body & society*, 3(3), 1-31. <https://doi.org/10.1177/1357034X97003003001>

- FERGUSON, H. (1997). Me and My Shadows: On the Accumulation of Body-Images in Western Society Part Two - The Corporeal Forms of Modernity. *Body & society*, 3(4), 1-31. <https://doi.org/10.1177/1357034X97003004001>
- FINE, M. (2005). Individualization, risk and the body: sociology and care. *Journal of sociology* (Melbourne, Vic.), 41(3), 247-266. <https://doi.org/10.1177/1440783305057077>
- FORENZA, B., & ECKERT, C. (2018). Social worker identity - a profession in context. *Social Work*, 63(1), 17-26. <https://doi.org/10.1093/sw/swx052>
- FRANCIS, J. J., JOHNST, M., ROBERTSON, C., GLIDEWELL, L., ENTWISTLE, V., ECCELES, M. P., & GRIMSHAW, J. M. (2010). What is an adequate sample size? Operationalising data saturation for theory-based interview studies. *Psychology & health*, 25(10), 1229-1245. <https://doi.org/10.1080/08870440903194015>
- GREENWOOD, E. (1957). Attributes of a Profession. *Social work* (New York), 2(3), 45-55. <https://doi.org/10.1093/sw/2.3.45>
- HOWSON, A., & INGLIS, D. (2001). The body in sociology: tensions inside and outside sociological thought. *The Sociological review* (Keele), 49(3), 297-317. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.00333>.
- JACOBS, M. B. (2003). Obsessed with impression management: a critical sociology of body image in capitalist society. *Human architecture*, 2(2), 66-73.
- LEVY, D., SHLOMO, S. B., & ITZHAKY, H. (2014). The 'Building Blocks' of Professional Identity among Social Work Graduates. *Social work education*, 33(6), 744-759. <https://doi.org/10.1080/02615479.2014.883600>.
- LYON, M. L. The Material Body, Social Processes and Emotion: 'Techniques of the Body' Revisited. *Body & society* [online]. SAGE Publications, 1997, 3(1), 83-101 [cit. 2022-07-26]. ISSN 1357-034X. Dostupné z: doi:10.1177/1357034X97003001006.
- MASON, M. (2010). Sample size and saturation in PhD studies using qualitative interviews. *Forum, qualitative social research*, 11(3), 19-11:3<19.
- PEGGS, Adam. Multi-species sociology of the body. *Journal of sociology* (Melbourne, Vic.) [online]. South Melbourne, VIC: SAGE Publications, 2018, 54(4), 504-519 [cit. 2022-07-26]. ISSN 1440-7833. Dostupné z: doi:10.3316/informit.372087507871582.

- SHANNON, M. L., & STARK, C. P. (2003). THE INFLUENCE OF PHYSICAL APPEARANCE ON PERSONNEL SELECTION. *Social behavior and personality*, 31(6), 613-623. <https://doi.org/10.2224/sbp.2003.31.6.613>.
- SHILLING, C. (2007). Sociology and the body: classical traditions and new agendas. *The Sociological review* (Keele), 55(s1), 1-18. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2007.00689.x>
- SMART, B. (1996). Facing the Body - Goffman, Levinas and the Subject of Ethics. *Body & society*, 2(2), 67-78. <https://doi.org/10.1177/1357034X96002002004>.
- TURNER, Bryan, S. (1997). What is the Sociology of the Body?. *Body & Society*, 3(1), 103-107. <https://doi.org/10.1177/1357034X97003001007>

Kapitoly v monografii nebo sborníku

- STRATHERN, A. J., & STEWART, P. J. (2011). Personhood. In: *A Companion to the Anthropology of the Body and Embodiment*, Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444340488.ch22>.
- BLEE, K.M. and TAYLOR, V. (2002) Semi-Structured Interviewing in Social Movement Research. In: Klandermans, B. and Staggenborg, S., Eds., *Methods of Social Movement Research*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- FRANCO, Viviani. (2010). Body Studies: Issues and trends. In Z. Corderro - MacIntyre, F. Viviani, A.L. Claessens (Eds.), *Where physical activity, nutrition and body composition meet. Selected papers from the XXVthe ICPAFR symposium*. Smith-Gordon.
- *Medical Education in the United States and Canada 1* *Medical Education in the United States and Canada: A Report to the Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching*. By FLEXNER, Abraham. With an Introduction by Henry S. Pritchett, President of the Foundation. Bulletin No. 4. New York City, 1910. (1911). *Glasgow medical journal*, 75(4), 266-272.

Disertační práce

- Cidlinská, K. (2020). *Kdo a proč odchází z vědy? Vývoj profesní identity začínajících vědců a vědkyň a jeho oborová a genderová specifika*. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

Přílohy

Příloha č.1 - Scénář rozhovoru

- Co pro vás osobně znamená být sociálním pracovníkem?
- A co pro Vás osobně znamená fyzický vzhled, pokud se na něj zaměříme z pohledu Vaší profese?
- Spojujete si Vaši profesi i s nějakými specifickými znaky, co se fyzického vzhledu týče? (např. oblečení, úprava vlasů nebo něco jiného?)
- Je pro vás osobně fyzický vzhled ve vztahu k vaší profesi důležitý?
 - Pokud ano, proč a jak se to projevuje?
 - Pokud ne, proč a jak se to projevuje?
 - A jak se dle Vás projevuje důraz na fyzický vzhled ve Vaší profesi?
 - Jaká je Vaše osobní zkušenost?
- Mění se v průběhu Vašeho života to, jak se vzájemně ovlivňují fyzický vzhled a Vaše profese?
 - Můžete popsat, jaký to byl vývoj?
- Můžete popsat nějakou situaci, kde fyzický vzhled hrál roli ve Vaší profesi? Jsou např. různé pracovní situace, pro které volíte různé formy fyzického vzhledu? (např. podle charakteristik klientů atp.)
- Je fyzický vzhled ve vaší profesi něco, co jste např. tematizovali s vašimi spolužáky během studia nebo s vyučujícími nebo nyní s kolegy v praxi?
 - Pokud ano, čeho přesně se tyto diskuse týkaly?
- Máte pocit, že jsou s vaší profesí spojena nějaká očekávání nebo dokonce normy, pravidla týkající se fyzického vzhledu?
 - Pokud ano, jaké normy to jsou?
 - Odkud jste se o nich dozvěděl/a? (vzdělávání, práce, kolegové, klienti) Jak s nimi pracujete vy ve vaší všednodenní praxi? (např. přizpůsobujete svůj styl oblékání, úpravu vlasů atp.)
- Lze říct, že se váš fyzický vzhled mimo práci a v práci nějak výrazně liší?
 - V čem ano, v čem ne a proč?

Příloha č. 2 - Anonymizovaný rozhovor

Co pro Tebe osobně znamená fyzický vzhled, pokud se na něj zaměříme z pohledu Tvé profese?

Mě asi nenapadlo o tom přemýšlet v tomhle kontextu, takže, prostě jsem o tom nikdy nepřemýšlela. Asi bych takhle na první dobrou, bez nějakého přemýšlení řekla, že to na tu naši profesi nemá žádný vliv.

A tvůj osobní fyzický vzhled ve vztahu k Tvé profesi něco znamená?

Nad tím jsem taky nikdy nepřemýšlela. Asi jsem jako zažívala to, že když jsem třeba pracovala při škole, byla jsem hodně mladá a holka, tak jsem cítila, že mě ty lidi nebrali úplně vážně. Což asi souviselo s tím vzhledem. Někdy mě lidé vnímají mladší, než jsem. Takže s tím jsem se setkávala, ale jinak to vnímám, že naše profese s tímhle není nijak spojená.

Spojuješ si naši profesi s nějakými specifickými znaky, co se týče fyzického vzhledu?

Vlastně bych k tomu tak jako řekla, že mám takový pocit, že obecně většinou lidi v téhle profesi, nebo se kterými jsem se setkala, nebo prostě v práci vlastně vzhled moc neřeší. Mám z toho takový pocit. Že to je typ lidí, kteří neřeší, jestli přijdou do kanceláře v kostýmku, nebo spíše v něčem běžném. Většina těch lidí chodí spíše běžně oblékaných no.

Nějakou představu typického sociálního pracovníka nemáš?

Asi nemám. Vlastně je pravda, že si ze mě někdy dělá sestra srandu, že když si koupím nové oblečení, třeba nějakou sukni a halenku, tak mi říká, že jsem jako sociální pracovník. Ale já asi nemám, mám z toho pocit, že to je takový profese, kde se každý obléká jak chce a že tam jsou lidi, který chodí i formálně oblékaní, i když se s tím příliš nesetkávám, ale pak tam jsou lidi, kteří chodí jako free, každý má nějaký svůj styl a ten může pak v té své profesi mít. Není to svazující to prostředí.

Je pro Tebe osobně fyzický vzhled ve vztahu k Tvé profesi důležitý?

Mě nikdy nenapadlo takhle nad tím přemýšlet, takže si myslím, že ne.

A proč ne?

Myslím si, že s tou kvalitou té práce, nebo s tím co ten člověk dělá, tak to s tím nemá nic společného. Ještě vlastně, když v téhle profesi pracujeme s lidmi, s nejrůznějšími lidmi s nejrůznějším znevýhodněním, tak tím spíše si myslím, že to je to poslední, co bychom řešili. Z mého pohledu. Stane se, že k nám do práce přijde člověk, který je bez domova, špinavý a tak, a nebo naopak přijdou lidé v saku. Ale myslím, nebo doufám, že to na to nemá vliv, jak tu práci děláme.

Ovlivňuje se nějak tvůj fyzický vzhled a Tvá profese?

Možná trochu jo, ale jenom v takových výjimečných případech. Taková hodně důležitá schůzka, tak se obléknu lépe, nebo výjimečně si vezmu i řasenku. Ale je to jenom na výjimečné příležitosti ve smyslu, když je to ... chodíme k soudu, ne tak často, jednou za 2 měsíce, tak k tomu soudu se oblékám slušněji. To je pravda. Takže asi podle toho prostředí, kam jdu. Když jdu k soudu, nebo na nějaké jednání, nebo na úřad, tak se většinou také

obléknu nějak, na moje poměry lépe, ale v běžné práci, v kanceláři na schůzky, tak chodím normálně, nijak to nepřizpůsobuji tomu.

Vybavíš si nějakou situaci, kde fyzický vzhled hrál roli v Tvé profesi?

Asi mě nic nenapadá, kde by to hrálo roli. Mě jenom napadá, že k těm soudům se já i kolegové oblékáme formálněji a je pravda, že se o tom bavíme i s těmi klienty, se kterými tam jdeme, tak se s nimi bavíme o tom, že se tam musí nějak obléknout. Prostě slušně. Když to kolegové právníci jdou a mají na sobě takové to formální oblečení, tak je možné, že to celé té situaci pomůže. Že my pak jako organizace působíme ...profesionálněji. Je možné že u těch soudů na to hrají. Že kdybychom tam přišli třeba jako ležérně, tak by to tak nemuselo dopadnout. Jako snad ne, ale je to možné.

Je fyzický vzhled ve Tvé profesi něco, co jsi tematizovala se svými spolužáky, nebo vyučujícími, nebo s kolegy v praxi?

Asi ne, nikdy jsem se tím nezabývala. Ale jinak mě to nenapadlo jako nějaké téma. Možná jen jako když se bavím s kamarády, nebo rodinou, nebo takhle, tak jako oproti tomu, že jiní lidé musí více řešit co si na sebe vezmou do práce, jak vypadají v práci, tak mě přijde, že já nemusím.

Také je to prostředím, ve kterém pracuji. Já jsem vždy pracovala v neziskové organizaci, nikdy ne na úřadě, takže tam může být rozdíl. Když někdy chodíme na ty úřady a schůzky, tak je pravda, že ti sociální pracovníci na těch úřadech možná chodí formálněji oblékaní. Na tom asi něco je.

Máš pocit, že jsou s naší profesí spojena nějaká očekávání, normy, nebo pravidla týkající se fyzického vzhledu?

No, jen možná to, že ten člověk má působit slušně. Nebo jak to nazvat. Lidi kteří pracují v tomhle oboru, tak se oblékají nejrůzněji. Obzvlášť, a někdy to je i jako chtěný. Když člověk pracuje s lidmi bez domova, tak kdyby tam šel v nějakém kostýmku, tak ti lidé ho nebudou brát. Je dobré ... že je to asi podle toho, s jakou cílovou skupinou člověk pracuje. Ale jinak si myslím, že by měl člověk působit, nebo působit, takový z toho mám pocit, že nějakým slušným dojmem. Asi kdybychom chodili špinaví do práce, tak by to bylo mimo ty normy, nebo očekávání. Takže to jsou základní představy, normy. Asi budou ty normy a očekávání za mě nižší, než u jiných prací.

Lze říci, že se tvůj fyzický vzhled v práci a mimo práci nějak výrazně liší?

Asi ne právě. Chodím do práce tak, jak chodím i jinak oblečená. Opravdu kromě těch soudů. Tam je to formálnější. Běžně do práce ne, ani že bych se nějak speciálně na to upravovala, nejsem zvyklá se nějak malovat.

Vyhovuje Ti, že se nemusíš stylizovat, nebo bys byla radši kdybys měla nějaký dresscode v práci?

Mě to vyhovuje. Určitě mi to vyhovuje. Takhle jak to je. Že si každý to může uzpůsobit jak potřebuje. Když chce formálně, tak formálně, kdo nechce tak ne. To je asi fakt. Jako dovedu si představit, že pro někoho je to motivace, nakoupit si hezké oblečení, nebo se učesat, nebo namalovat a má příležitost tohle se sebou udělat. Mě by to asi nebavilo. Já osobně, mě to vyhovuje takhle.

Možná co je zajímavost, co mám přímo já z té naší poradny, protože my tam jsme polovina právníci a polovina sociální pracovníci, mám pocit, že ti právníci chodí více formálně oblečení než ti sociální pracovníci. A taky mají zkušenosti z předchozích prací, kde působili jako právníci na různých místech. Tak prostě každý z nich má jinou praxi. Tak tohle tam malinko jako pozoruji. Ale taky je pravda, že tam máme víc sociálních pracovníků chlapů a víc právníků žen, takže je to takový, že nevím, čím to přesně je. Přesto, že děláme ve stejné práci, více méně tu stejnou práci, tak ti právníci, mám pocit, že mají ten dresscode nějak jinak nastavený.

Že si to nesou z předchozí praxe?

Myslím si, ale je to jenom můj odhad.

A Tobě to nějak vadí?

Ne, vůbec. My jsme tam asi 5 sociálních pracovníků a víc těch chlapů a oni chodí více v těch tričkách. Ale ty právníci chodí spíš jako v košili a ty ženy právníčky slušněji. Ale myslím si, že nám to nějak nevadí, to ničemu nepřekáží. Jenom je to takový zajímavý.

Příloha č. 3 – Ukázka kódování

name	groundedness	codegroups
význam FV v PI + JAK BY MĚL SP VYPADAT	39	VÝZNAM FV V PI SP + JAK BY MĚL SP VYPADAT
Úprava vzhledu sociálního pracovníka	45	ÚPRAVA VZHLEDU SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA
Ne/vhodnost oblečení (VLIV FV NA KLIENTY)	20	VLIV FV NA KLIENTY
Profesionalita	25	
typické znaky sociálního pracovníka	39	
Nevhodný fyzický vzhled (VLIV FV NA KLIENTY)	14	VLIV FV NA KLIENTY
Ne/důležitost FV	30	
Jaký má vliv FV sociálního pracovníka na klienty	12	VLIV FV NA KLIENTY
Význam FV v NZDM	4	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Osobní hodnoty FV	33	HODNOTY
Hodnocení druhými lidmi (VLIV FV NA KLIENTY)	11	HODNOTY, VLIV FV NA KLIENTY
Význam FV v práci se zneužívanými ženami	2	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Profesní vs. civilní FV	28	
Normy	27	NORMY
Význam FV - senioři	3	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Význam FV - soc.-zdrav. - senioři	2	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Rozdíl podle cílových skupin	24	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Tematizace FV při studiu sociální práce	12	
Význam FV - lidé bez domova	7	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Význam FV - ženy se zdravotním postižením	6	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Význam FV - úřad	11	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Význam FV - návykové látky	4	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Vliv FV na PI sociálního pracovníka	13	
Význam FV-cizinci	3	ROZDÍL PODLE CÍLOVÝCH SKUPIN
Význam - pěstounská péče	7	
Význam FV - občanská poradna	5	

Příloha č. 4 - Informovaný souhlas s výzkumným rozhovorem

Byl/a jste požádán/a o rozhovor v rámci sběru dat pro diplomovou práci s názvem *Profesní identita a reflexe fyzického vzhledu v profesních oblastech sociální práce a sociální politika a správa*, kterou realizuji na FF UK.

Důvěrnost informací

S vaším svolením bude tento rozhovor nahráván. Nahraný rozhovor bude přepsán a použit pro analýzu. Ani zvuková ani textová forma rozhovoru nebude žádným způsobem jako celek zveřejněna a veškeré citace, které budou v rámci výstupů výzkumu použity, nebudou obsahovat Vaše jméno ani jméno Vašeho zaměstnavatele.

Vaše rozhodnutí je pro mě závazné.

Prosím o Váš souhlas s provedením rozhovoru za výše uvedených podmínek. Vaše účast na rozhovoru je dobrovolná a můžete ji kdykoli v jeho průběhu přerušit.

Pokud budete mít jakékoli další dotazy ohledně tohoto výzkumu či rozhovoru, kontaktujte prosím Petru Pilcovou (pilc.petra@gmail.com , 736 422 703).

Datum konání rozhovoru:

Rozhovor vedla: Petra Pilcová

Podpis:

Vaše jméno:

Váš podpis: